МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут економічної безпеки та митної справи

Кафедра митної справи та товарознавства

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Митне оподаткування у системі тарифного регулювання зовнішньоекономічних відносин

Здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня IV курсу, МЕМБ-20-1 групи, спеціальності 073 «Менеджмент» (шифр, назва)
Освітня програма «Менеджмент митної справи»

_____ підпис
Третіхлєб Богдана Михайлівна
Прізвище, ім'я, по батькові

Науковий керівник

_____ підпис
Микитенко Тетяна Владиславівна, к.е.н., доцент
Прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання

Гарант освітньої програми

_____ підпис
Мельник Олена Володимирівна, к.е.н., доцент
Прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання

Допущено до захисту за рішенням кафедри митної справи та товарознавства
протокол від «29» 05 2024_ № 13

Завідувач кафедри

_____ підпис
Зубрицький Артур, к.е.н.
Прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання

Ірпінь 2024

Реєстрація № 5 21.05.2024
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 14.05.2024
(до захисту, на доопрацювання) (підпис, прізвище, ініціали) (дата)

Результат захисту відмінно 23.05.2024
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: Дейнека І.В.
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії:

Лебедєва О.І.
(підпис) (ініціали, прізвище)

Маєвська О.В.
(підпис) (ініціали, прізвище)

Шантяко Т.В.
(підпис) (ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Доповідь	від 0 до 20			Дадакіна І.В.
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 10			Убайченко О.І.
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 50			Чевська О.К.
4. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 20			Мальцева Т.К.
РАЗОМ БАЛІВ	**від 0 до 100**			Юрченкова О.Ю.
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	**від 0 до 100**	90		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
90	A	5	12.06.2025	

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

Навчально-науковий інститут економічної безпеки та митної справи

Кафедра митної справи та товарознавства

Спеціальність 073 «Менеджмент»

Освітня програма «Менеджмент митної справи»

Затверджую
Завідувач кафедри
_____О.П. Гребельник
«_____»_____2023 р.

Завдання на кваліфікаційну роботу
здобувачу вищої освіти
Третіхлєб Богдани Михайлівни

1. Тема кваліфікаційної роботи

Митне оподаткування у системі тарифного регулювання зовнішньоекономічних відносин

Затверджена наказом ректора від «24» жовтня 2023 р. №1429

2. Строк здачі закінченої роботи _____ 2024 р.

3. Мета роботи – дослідити митне оподаткування у системі тарифного регулювання зовнішньоекономічних відносин

Об'єктом дослідження є митне оподаткування

Предметом дослідження є митне оподаткування у системі тарифного регулювання зовнішньоекономічних відносин

Орієнтовною базою дослідження є діяльність митних органів в частині справляння митних платежів

4. Вихідні дані до роботи митна статистика ДМСУ, навчальна та наукова література за темою дослідження

5. Перелік графічного матеріалу таблиці, рисунки, графіки, схеми

6. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом)

ВСТУП
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ МИТНОГО ОПОДАТКУВАННЯ У СИСТЕМІ ТАРИФ
РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
1.1. Сутність тарифного регулювання зовнішньоекономічних відносин
1.2. Характеристика митного оподаткування
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ МИТНОГО ОПОДАТКУВАННЯ У СИСТЕМІ ТАРИФНОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
2.1. Справляння податку на додану вартість за ввезеними товарами
2.2. Справляння акцизного податку за ввезеними підакцизними товарами
2.3. Справляння мита при здійсненні зовнішньоекономічних операцій у системі тарифного регулювання
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ ПРИ РЕГУЛЮВ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
ВИСНОВКИ.
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

7. Календарний план виконання роботи

№	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів р	
		За планом	Факти
1	Вибір теми, вивчення літературних джерел, постановка проблеми та складання плану роботи	02.10.2023	02.10.
2	Вибір та вивчення навчальної, наукової та методичної літератури за темою	20.10.2023	20.10.
3	Видача завдання науковим керівником	06.11.2023	06.11.
4	Підготовка першого розділу роботи та подання її науковому керівнику	06.02.2023	06.02.
5	Підготовка другого розділу роботи та подання її науковому керівнику	02.03.2024	02.03.
6	Підготовка третього розділу роботи та подання її науковому керівнику	03.04.2024	03.04.
7	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень наукового керівника	23.04.2024	23.04.
8	Подання роботи для перевірки на наявність плагіату	02.05.2024	02.05.
9	Попередній захист роботи	14.05.2024	14.05.
10	Отримання відгуку керівника роботи	27.05.2024	27.05.
11	Допуск роботи зав. кафедрою до захисту	31.05.2024	31.05.
13	Отримання зовнішньої рецензії	05.06.2024	05.06.
14	Захист роботи	10-13 червня 2024	

8. Дата видачі завдання «06» 11 2023

Керівник кваліфікаційної роботи _____ (підпис) Микитенко Т.В.

Гарант освітньо-професійної програми _____ (підпис) Мельник О.

Завдання до виконання отримав здобувач _____ (підпис) Третіхлєб Б

Відгук керівника кваліфікаційної роботи

В умовах посилення інтеграційних процесів України в світову господарську систему незмінно зростає значення державного регулювання зовнішньоторговельної діяльності, що разом з міждержавними угодами виступає інструментом регулювання міжнародної торгівлі. У зв'язку з цим зростає роль митно-тарифного регулювання, які в сьогоднішніх реаліях є чи не найголовнішими джерелами поповнення доходної частини державного бюджету та зміцнення митної безпеки.

Дипломна робота є завершеним дослідженням, містить практичні рекомендації для діяльності митних органів.

Здобувач на необхідному рівні розглянув сутність митно-тарифного регулювання у митній політиці держави; надано характеристику митного оподаткування; проаналізовано справляння податку на додану вартість за ввезеними товарами, справляння акцизного податку за підакцизними товарами та мита за ввезеними товарами; окреслено напрями вдосконалення митного оподаткування в Україні при регулюванні зовнішньоекономічних відносин.

Якість проведеного аналізу проблеми, текстового та табличного матеріалу підтверджується виконаними розрахунками практичного характеру за матеріалами ДМСУ, що визначає достовірність проведеного дослідження.

Висновки і пропозиції бакалавра конкретні і обґрунтовані, що свідчить про наукові нахили здобувача вищої освіти.

Кваліфікаційна робота Третіхлєб Богдани виконана на належному рівні, тому заслуговує позитивної оцінки.

Одержані результати можуть бути використані в практичній діяльності ДМСУ.

Кваліфікаційна робота може бути допущена до захисту з позитивною оцінкою.

Науковий керівник кваліфікаційної роботи _____
(підпис) (дата)

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу

Кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти

Третіхлєб Богдани Михайлівни
(прізвище, ініціали)

після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від «29» 05 2024 №12 допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри _____ А. Зубрицький
(Підпис)

РЕЦЕНЗІЯ
на кваліфікаційну роботу
здобувача першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
ОП «Менеджмент митної справи»
Державного податкового університету
Третіхлєб Богдани Михайлівни
на тему «Митне оподаткування у системі тарифного регулювання зовнішньоекономічних відносин»

Актуальність теми. Основу системи митного оподаткування становлять митні платежі, під якими розуміють ті види податків та зборів, які нараховуються у встановленому порядку при переміщенні через митний кордон товарів під контролем митних служб.

Об'єктом дослідження здобувач обрала систему адміністрування митних платежів в Україні.

Здобувачем Третіхлєб Б. визначено мету і завдання дослідження, що стосується теоретичних та практичних питань митного оподаткування у системі митно-тарифного регулювання України.

Досліджено організаційні засади та практичні аспекти оподаткування за видами митних платежів: ПДВ, акцизного податку із ввезених товарів, мита та шляхів їх вдосконалення в Україні. Окремий розділ розкриває напрями удосконалення митного оподаткування в Україні при регулюванні зовнішньоекономічних відносин.

Висновки, зроблені автором, відображають зміст дослідження, є послідовними і обґрунтованими.

Якість проведеного аналізу проблеми, текстового та табличного матеріалу підтверджується аналітичними даними статистики Державної митної служби, Міністерства фінансів України.

Обґрунтованість пропозицій і висновків та їх практична цінність у роботі установи: полягає у розробці рекомендацій щодо удосконалення митного оподаткування в Україні при регулюванні зовнішньоекономічних відносин.

Загальний висновок та оцінка роботи: Робота може бути рекомендована до оприлюднення перед державною атестаційною комісією та заслуговує на позитивну оцінку.

Рецензент:

начальник відділу інституційного
розвитку митної справи
Департаменту митної політики
Міністерства фінансів України Колєйніков А.Ю.

ННІ економічної безпеки та митної справи

Кафедра митної справи та товарознавства

ДОВІДКА

про перевірку курсової/випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи на академічний плагіат

П. І. Б. автора роботи

Третіхлєб Богдана Михайлівна

Курс/група _____ММБ-20-1_____

Тема кваліфікаційної роботи:

Митне оподаткування у системі тарифного регулювання зовнішньоекономічних відносин

П. І. Б. наукового керівника

Микитенко Тетяна Владиславівна

Дата захисту:

За результатом перевірки оригінальний текст у роботі становить 100,00% Відсоток схожості (складається з правомірних запозичень – посилання, цитування; і неправомірних запозичень – пояснення щодо відсотку тексту, який не є оригінальним (н/д, стаття або інші роботи автора, які є у базі, але вони не зазначені в літературних джерелах) 0,00%, цитат 6,74%.

Відповідальна особа за перевірку на кафедрі М. Іщук

АНОТАЦІЯ

Митне оподаткування у системі тарифного регулювання зовнішньоекономічних відносин

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні перспектив підвищення ефективності митного оподаткування у системі митно-тарифного регулювання України.

Завдання: розкрити сутність системи митно-тарифного регулювання України; надати характеристику митного оподаткування; проаналізувати справляння податку на додану вартість за ввезеними товарами; дослідити справляння акцизного податку за ввезеними підакцизними товарами; проаналізувати справляння мита за ввезеними товарами; окреслити напрями вдосконалення митного оподаткування в Україні при регулюванні зовнішньоекономічних відносин.

Об'єктом дослідження є система адміністрування митних платежів в Україні.

Предметом дослідження є аналіз ефективності існуючих практик митного адміністрування в Україні з метою виявлення потенціалу для вдосконалення та оптимізації цих процесів.

Базою дослідження є діяльність ДМСУ в частині справляння митних платежів.

За результатами дослідження сформульовані рекомендації щодо митного оподаткування в Україні при регулюванні зовнішньоекономічних відносин.

Одержані результати можуть бути використані при аналізі митного оподаткування митними органами.

Кваліфікаційна робота містить 52 сторінки, 8 таблиць, 8 рисунків, список використаних джерел налічує 37 найменувань, 6 додатків.

Ключові слова: митне оподаткування, тарифне регулювання, зовнішньоекономічні відносини.

Рік виконання 2023-2024

Рік захисту 2024

ABSTRACT

Customs taxation in the system of tariff regulation of foreign econ relations

The purpose of the study is to substantiate the prospects for increasin efficiency of customs taxation in the system of customs and tariff regulation of Uk

Task: to reveal the essence of the system of customs and tariff regulati Ukraine; provide a description of customs taxation; to analyze the payment of added tax on imported goods; investigate the payment of excise tax on imported goods; to analyze customs clearance for imported goods; outline directio improving customs taxation in Ukraine in the regulation of foreign economic rel

The object of the study is the system of administration of customs paym Ukraine.

The subject of the study is the analysis of the effectiveness of existing administration practices in Ukraine with the aim of identifying the poten improvement and optimization of these processes.

The basis of the study is the activities of the State Customs Service in th customs payments.

Based on the results of the study, recommendations were formulated customs taxation in Ukraine in the regulation of foreign economic relations.

The obtained results can be used in the analysis of customs taxation b authorities.

The qualification work contains 52 pages, 8 tables, 8 figures, the li sources includes 37 names, 6 appendices.

Keywords: customs taxation, tariff regulation, foreign economic relati

Implementation year 2023-2024

The year of protection is 2024

ЗМІСТ

Стор.

ВСТУП 7

Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МИТНОГО ОПОДАТКУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ У СИСТЕМІ ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

1.1. Сутність системи митно-тарифного регулювання України 9

1.2. Характеристика митного оподаткування

Розділ 2. АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ МИТНОГО ОПОДАТКУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ

2.1. Справляння податку на додану вартість за ввезеними товарами

2.2. Справляння акцизного податку за ввезеними підакцизними товарами

2.3. Справляння мита при здійсненні зовнішньоекономічних операцій у системі тарифного регулювання

Розділ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ ПРИ РЕГУЛЮВАННІ ЗОВНІШНЬО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Міжнародна торгівля виступає важливим чинником економічного процвітання будь-якої держави. При цьому для найбільш розвинених країн світу і країн, що активно розвиваються, фундаментальним стає принцип щодо забезпечення сприятливих умов міжнародній торгівлі, зокрема через розробку нових рішень теоретичного та прикладного характеру, спрямованих на підвищення ефективності регулювання митного оподаткування у митно-тарифній системі України. Однак на заваді стоять глобальні економічні кризи та військово-політичні напруження, торгівельні блокади, повномасштабна війна в Україні, що становлять поряд із внутрішніми ризиками митної політики держави, зовнішні загрози її митній безпеці, обмежують фінансово-економічні ресурси та спричинюють нерівномірність їх розподілу між учасниками зовнішньо-економічних відносин.

Вагомий внесок у дослідження теоретичних і методичних тенденцій розвитку та прагматичних засад регулювання зовнішньої торгівлі і діяльності митних органів в Україні зробили такі вчені та фахівці, як І. Бережнюк, О. Березовська, А. Войцещук, А. Крисоватий, М. Левко, П. Пашко, Г. Свириденко, С. Шевчук та багато інших. Зусиллями означених науковців і дослідників сформовано наукову базу для проведення наукових досліджень у визначеній сфері.

Зазначене зумовило вибір напряму даного дослідження та окреслило мету, яка полягає в обґрунтуванні перспектив підвищення ефективності митного оподаткування у системі митно-тарифного регулювання України.

Задля досягнення окресленої мети в роботі поставлено та вирішено наступні завдання:

розкрити сутність системи митно-тарифного регулювання України;

надати характеристику митного оподаткування;

проаналізувати справляння податку на додану вартість за ввезеними товарами;

дослідити справляння акцизного податку за ввезеними підакцизними товарами;

проаналізувати справляння мита за ввезеними товарами;

окреслити напрями вдосконалення митного оподаткування в Україні при регулюванні зовнішньоекономічних відносин.

Об'єктом дослідження є система адміністрування митних платежів в Україні.

Предметом дослідження є аналіз ефективності існуючих практик митного адміністрування в Україні з метою виявлення потенціалу для вдосконалення та оптимізації цих процесів.

Методи дослідження включають різні наукові підходи для аналізу процесу адміністрування митних платежів в Україні, враховуючи його прагматику в контексті вітчизняного та зарубіжного досвіду. Застосовано емпіричні та історичні методи для вивчення та аналізу наукової літератури та нормативних актів, щоб визначити ключові аспекти та виклики митного адміністрування. Використання статистичних та графічних методів дозволило виявити основні тенденції та моделі в контексті митного оподаткування, а метод узагальнення був застосований для систематизації отриманих результатів та розробки конкретних рекомендацій щодо його оптимізації.

Базою дослідження митного адміністрування служать різноманітні джерела, включаючи академічні публікації, наукові статті, офіційні звіти ДМСУ, економічні аналітичні збірки. Ці матеріали надають детальну інформацію про митні процедури, політики адміністрування митних платежів в Україні та в інших країнах, включають аналіз макроекономічних тенденцій та стратегій, які впливають на ефективність митного адміністрування.

Апробація результатів дослідження відбулась шляхом участі у студентському круглого столу «Реальний сектор економіки України: проблеми та перспективи розвитку основних галузей в умовах посилення інтеграційних процесів» та виступі на тему «Підвищення ефективності експортної діяльності підприємства».

Розділ 1
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МИТНОГО ОПОДАТКУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ У СИСТЕМІ ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

1.1. Сутність системи митно-тарифного регулювання України

Система митно-тарифного регулювання зовнішньоторговельної діяльності є сукупністю методів державного регулювання окресленої діяльності, заснованих на застосуванні мит, митних процедур, правил та їх дотримання.

Митно-тарифне регулювання, здійснюючи вплив на митну безпеку, реалізує фіскальну функцію митних платежів, маючи регулювальний потенціал митних платежів, є інструментом впливу на зовнішньоекономічну активність. Врахо-вуючи той контекст, що скорочення тарифного захисту є однією з умов Європейської асоціації, посилюється потреба у дослідженні впливу таких змін на бюджетну та зовнішньоекономічну безпеку держави, а також на суспільний розвиток.

Важливими індикатором репрезентативності та ефективності функціонування митної сфери залишаються митні інтереси держави, забезпечення яких прямо залежить від виваженої та продуктивної роботи державного управлінського механізму. Згідно з Митним кодексом України «захист митних інтересів та забезпечення митної безпеки разом із регулюванням зовнішньої торгівлі, захистом внутрішнього ринку, розвитком економіки України та її інтеграцією до світової економіки є головними завданнями державної митної політики, що реалізуються заходами та засобами митної справи» [1].

Митно-тарифне регулювання є важливим механізмом державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, головним завданням якого є захист вітчизняної економіки від зовнішніх негативних впливів. «Митно-тарифні методи регулювання (імпортні та експортні тарифи) є історично першим інструментом протекціонізму і регулювання зовнішньої торгівлі, що займають центральне місце в системі реалізації державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності» [2, с. 44].

Митне регулювання є підсистемою державного регулювання ЗЕД та визначає основні аспекти переміщення товарів через митний кордон. Відповідно до статті 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» митне регулювання – це «регулювання питань, пов'язаних зі встановленням мит та інших податків, що справляються під час переміщення товарів через митний кордон України, процедурами митного контролю, організацією діяльності органів митного контролю України» [3].

Науковці під митно-тарифним регулюванням розуміють сукупність інструментів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, що ґрунтуються на застосуванні митних процедур та правил. Зокрема Ю. Голинський визначає митно-тарифне регулювання «як сукупність конкретних заходів, які базуються на використанні митного тарифу та застосовуються органами державної влади з метою досягнення бажаних тактичних і стратегічних цілей у процесі переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України» [7]. З позиції економічної доцільності під час налагодження відносин між країнами в аспекті митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі можна виокремити основні підходи:

поліпшення торговельних умов для тих галузей, які посідають вагоме місце в структурі економіки або активно розвиваються. Водночас вихід цієї продукції на новий ринок є вигідним для виробників, а високий рівень захисту через використання різноманітних інструментів митно-тарифного регулювання окремої країни чинить істотну перепону та знижує конкурентоспроможність продукції основних галузей;

поліпшення торговельних умов для перспектив інших галузей, частка яких є незначною в структурі економіки або взагалі відсутні, але є передумови для їх розвитку. Водночас виробники продукції основних галузей не здобувають істотних переваг за умов лібералізації механізму митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі окремої країни [4, с. 27].

Завдання митно-тарифного регулювання ЗЕД в Україні в межах посилення митної безпеки держави відображені на рис.1.1.

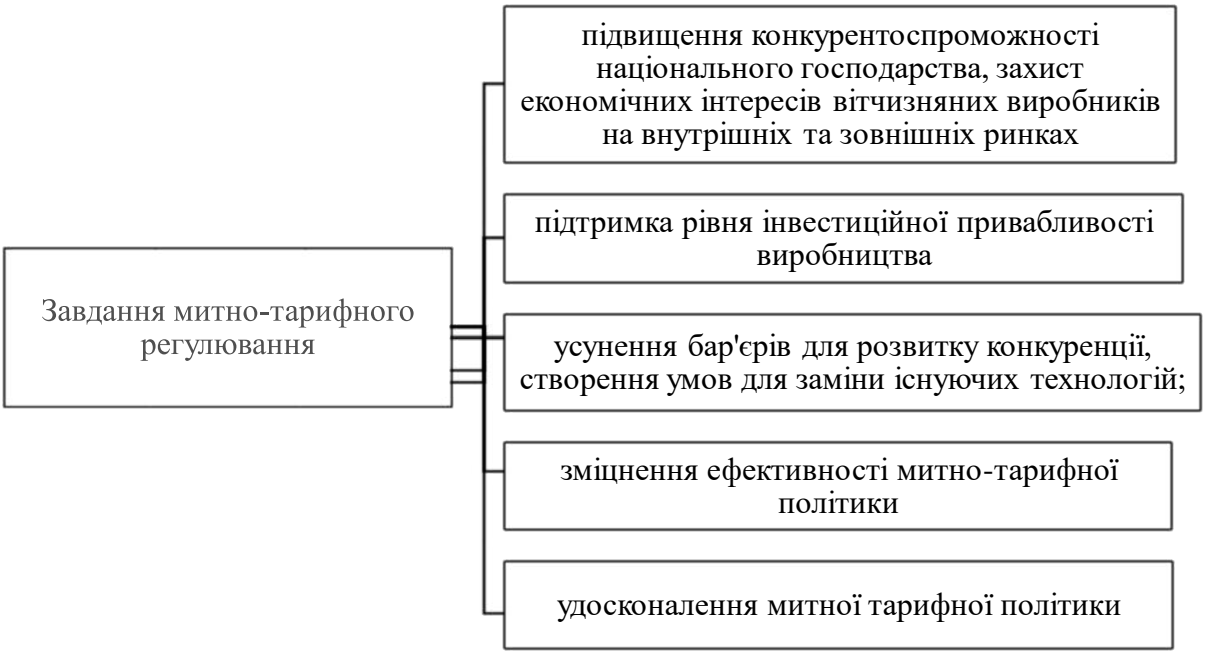

Рис.1.1. Основні завдання митно-тарифного регулювання

В Україні після підписання Угоди про асоціацію з ЄС та отримання статусу кандидата на вступ до ЄС виникла необхідність оцінки зміни впливу митного регулювання на зовнішньоекономічну діяльність України, оскільки регулювання її загалом здійснюється з метою: «забезпечення збалансованості економіки та рівноваги внутрішнього ринку України; стимулювання прогресивних струк-турних змін в економіці, в тому числі зовнішньоекономічних зв’язків суб’єктів ЗЕД України; створення найбільш сприятливих умов для залучення економіки України в систему світового поділу праці та її наближення до ринкових структур розвинених зарубіжних країн» [5, с. 89].

Основним елементом системи митно-тарифного регулювання є митний тариф, який у вузькому розумінні являє собою систематизований перелік ставок і товарів, що оподатковуються імпортним, експортним та транзитним митом при переміщення товарів через митний кордон.

Професор О. Гребельник виділяє п’ять функцій митного тарифу: «регулятивна – формує раціональну структуру експорту та імпорту; фіскальна – формує дохідну частину бюджету; захисна – передбачає формування бар’єрів, що перешкоджають проникненню товарів на митну територію країни;

стимулююча – створює передумови для збільшення експорту; політична – чинить економічний тиск на інші держави або надає їм митні пільги» [9, с. 104].

З огляду на сутність та функції мита виділяють економічну та торговельно-політичну роль: економічна роль полягає у створенні вартісного бар'єра, який підвищує ціну товару незалежно від застосованого експортного, імпортного чи транзитного мита; збільшенні внутрішньої зайнятості; стимулюванні державою розвитку окремих галузей економіки чи підприємств; надходженні коштів до державного бюджету країни; захисті від демпінгу; «торговельно-політична роль мита полягає у захисті галузі від конкуренції іноземних товарів мають бути слабкі в економічно галузі та підприємства, частіше найбільшим захистом користуються розвинені, монополізовані галузі; необхідності забезпечення обороноздатності країни (військово-політичний аспект); у тому, щоб бути інструментом тиску на конкурентів з метою отримання певних поступок» [9]. Знижуючи чи підвищуючи митні тарифи, країна завжди ризикує: у першому випадку – отримати перенасичення внутрішнього ринку імпортними товарами, що призведе до зменшення національного виробництва таких товарів, а у другому – завести країну в глухий кут міжнародної економічної ізоляції. Тому завжди необхідно проводити виважену митно-тарифну політику і зважати на власні економічні інтереси. Проблема зважених митних тарифів постала дуже гостро, адже Україна обмежена у свободі змінювати митні тарифи відповідно до Протоколу про вступ України до СОТ. Нижче наведено динаміку експорту, імпорту товарів та справляння мита у 2017–2023 рр.

На підставі інформації, приведеній у табл. 1.1 констатуємо, що обсяги експорту та імпорту зменшились протягом періоду дослідження, так, у порівнянні з 2022 роком обсяги експорту зменшились на 10%, імпорту — на 7,1%. Позитивне сальдо склало 60,9 мільйона доларів США (у 2022 році позитивне — 86,5 мільйонів доларів США). Коефіцієнт покриття експортом імпорту у 2023 році склав 1,11 (у 2022 році — 1,14). Зовнішньоторговельні операції проводили зі 113 країнами-партнерами світу.

Таблиця 1.1

Експорт, імпорт товарів та справляння мита у 2017–2023 рр.

Рік	Товарообіг, млрд. грн	Імпорт, млрд. дол.	Експорт, млрд. дол.	Загальна сума мита, млрд. дол.
2017	92,89	49,54	43,35	0,97
2018	104,31	56,88	47,43	0,9
2019	110,57	60,39	50,18	1,16
2020	103,35	54,03	49,32	1,11
2021	165,28	73,28	68,24	1,35
2022	74,83	30,03	44,80	0,3
2023	57,56	35,66	21,9	0,58

Джерело [10]

Попри загальний спад експорту українських товарів, позитивні тенденції спостерігаються на ринку меблів. «Торік у порівнянні з 2022 роком обсяги зросли на 11%, а грошові надходження на 7%. Також минулого року Україна в 1,7 рази більше експортувала цукру» [11]. Втім, за більшістю експортних статей українська економіка у 2023 році втратила у виручці, а саме, наймасовіший за обсягом експортний товар – кукурудза при фізичному зростанні на 5% у грошах приніс на 16,8% менше, ніж роком раніше. Минулого року з України вивезли 26,2 млн тон цієї зернової культури. Надходження від експорту торік сягнули одного з найнижчих показників за останнє десятиліття, що є очікуваним та об’єктивним результатом, який став наслідком проблем в логістиці.

Найбільше Україна завозила паливо на 7,8 млрд доларів, “різне” на 3,7 млрд доларів, лікарські засоби на 1,7 млрд доларів, БПЛА на 681 млн доларів. Також у топ позиціях імпорту – автомобілі, добрива та засоби захисту рослин. Крім того, торік в Україні спостерігався значний дефіцит торгівлі товарами на суму 26,4 млрд доларів, його спричинили два ключові фактори – проблеми в логістиці і потреби оборони у 2023 році. Тож необхідно посилити експортну

логістику системами ППО та пошуком нових шляхів вивезення товарів і послуг, а також сприяти локалізації в Україні підприємств ВПК.

1.2. Характеристика митного оподаткування

Митна політика, окрім забезпечення захисної та регулятивної функцій, здійснює свою головну функцію – фіскальну, яка полягає у наповненні Державного бюджету через справляння митних платежів [14]. В умовах військової агресії росії, коли податкові доходи бюджету набагато зменшились у порівнянні із мирним часом, необхідно особливу увагу звернути на митні платежі, які деякою мірою можуть стати альтернативним інструментом наповнення бюджетних доходів.

«Митні платежі – це обов'язкові платежі, які справляються з юридичних та фізичних осіб при переміщенні товарів та транспортних засобів через митний кордон та установлені митним та податковим законодавством» [15]. Митні платежі ідентифікують як «ефективні інструменти здійснення митної політики та, в цілому, регулювання зовнішньоекономічних відносин» [9].

Аналізуючи роль та значення митних платежів автори вважають, що застосування митних платежів використовується задля протекціонізму економіки країни та убезпечення вітчизняного виробника, регулювання зовнішньо-економічної діяльності, структури експорту та імпорту товарів. Також важливим завданням митних платежів як інструменту митної політики є «необхідність формувати резерв торговельно–політичних поступок в обмін на аналогічні поступки від інших країн–партнерів, необхідність захисту вітчизняних галузей, підприємств як стратегічно важливих, так і тих, які на етапі становлення» [16]. Відтак окреслимо основні функції митних платежів, а саме захисну, регулюючу, фіскальну:

захисна – передбачає формування бар'єрів, що перешкоджають проникненню товарів на митну територію країни. Митний тариф за своєю суттю виконує захисну функцію навіть тоді, коли вітчизняна продукція не вступає в пряму конкуренцію з іноземними товарами;

регулююча – формує раціональну структуру експорту та імпорту. За допомогою мита держава може здійснювати контроль над обсягами і характером товаропотоку, тобто стимулювати рух товарів або навпаки; – політична – здійснює економічний тиск на інші держави чи надає їм митні пільги. Держава стосовно інших країн застосовує економічні заходи, з боку яких, у свою чергу, можлива відповідь за принципом «дія-протидія». Це є однією із форм міжнародної економічної взаємодії.

фіскальна – формує доходну частину державного бюджету. Застосування митних платежів завжди виконує фіскальну функцію, оскільки митний тариф завжди є податком.

Державна митна служба України показала свою інституційну стійкість і здатність забезпечувати виконання завдань в сучасних складних умовах.

Відповідно до пункту 27 статті 4 Митного кодексу України, до митних платежів належать: мито, акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів та податок на додану вартість із ввезених на митну територію України товарів [1].

Митні платежі відрізняються від спеціальних стимулюючих заходів не лише своєю організаційною системою, але й універсальністю дії. Результати засто-сування митних податків і мита можуть мати різні наслідки: залежно від обставин вони можуть стимулювати експорт, імпорт або споживання, а також захищати внутрішнє виробництво. У сучасній економіці мито виступає головним інстру-ментом для регулювання зовнішньої торгівлі через свою універсальність і ефективність. Розглянемо цей інструмент докладніше. Основою митного регулювання в кожній країні є митний кодекс, який ухвалюється законодавчими органами. У цьому документі «визначаються загальні завдання і принципи митного оподаткування, структура, статус і функції митних органів, а також порядок функціонування митного контрольного і фіскального механізмів» [1]. Вважається загальноприйнятим, що митне оподаткування є одним з найбільш ефективних адміністративних інструментів для регулювання зовнішньо-економічної діяльності.

У митному законодавстві розглядається поняття пільг, що визначаються як повне або часткове звільнення від дотримання встановлених законом загальних правил та від виконання зобов'язань. Таким чином, митні пільги передбачають, при здійсненні митних процедур, певні тарифні пільги чи преференції для фізичних та юридичних осіб, які переміщують товар через митний кордон України [17]. Виокремлюють декілька підходів до сутності та змісту поняття митної пільги. Деякі автори є прихильниками погляду, що при розгляді митних пільг варто розглядати як тотожні поняття преференції та тарифні пільги. На противагу першим, інші автори вважають, поділ пільг на тарифні та процедурні більш вдалим. О. Гребельник формами пільг вважає звільнення від сплати мита, зниження митної ставки, встановлення тарифних квот на преференційне вивезення чи ввезення товарів через митний кордон України, а також повернення раніше сплаченого мита [9]. Г. Давидовська та Г. Сидор, доповнюючи її, вважають, що до пільг можна віднести також звільнення від митного огляду як форму нетарифної пільги [17].

Митні та податкові пільги встановлюються законами про спеціальні економічні зони, ратифікованими Україною конвенціями тощо на основі міжнародних договорів про вільну торгівлю, кооперацію, про надання матеріальної та технічної допомоги Україні.

Отже, можна констатувати полярність проблеми митних пільг: з одного боку, митні пільги є засобами митного регулювання, що полягає у звільненні від виконання обов'язків перед державою та постає перевагами особам, які переміщають товар через митний кордон. Проте, з іншого боку, можна аналізувати суму, яка могла б надійти до Державного бюджету, при повному стягненню митних платежів.

В умовах введення воєнного стану та повномасштабного вторгнення рф на територію України внесено зміни як до статей видатків бюджету, котрі основною мірою були направлені на фінансування оборонної сфери, так і на статті доходів Державного бюджету. Тобто відбулося введення додаткових пільг, які переважно стосувалися товарів, транспортних засобів, які підлягали під групу

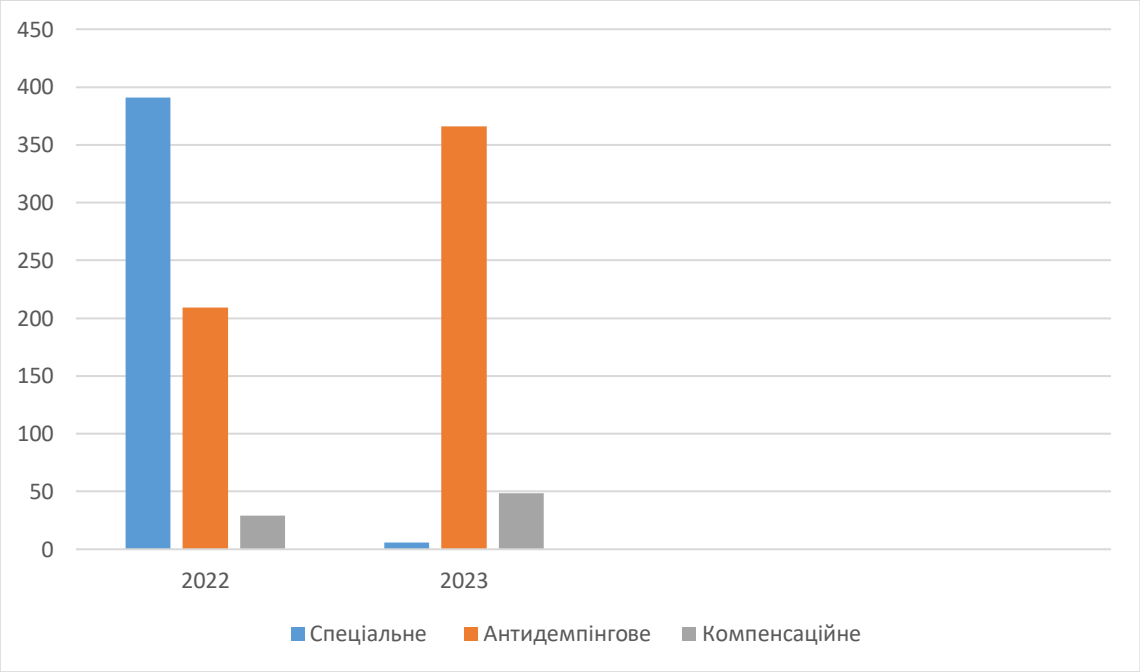
товарів для оборонної сфери, категорії медичних виробів та лікарських засобів, гуманітарна допомога [19]. Пропонуємо порівняти частку надходжень митних платежів до Державного бюджету за попередні періоди та в умовах воєнного стану (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Аналіз надходжень митних платежів до Державного бюджету України за 2020–2023 рр.

Найменування	2020	2021	2022	2023
Ввізне мито, млн. грн	30203	36854	23311	39628,0
Вивізне мито, млн. грн	257,3	1322	2335,8	559,2
Спеціальне мито, млн. грн	-	-	390,9	5,64
Антидемпінгове мито, млн. грн	-	-	209,2	366,5
Компенсаційне мито, тис.грн	-	-	28,7	48,6
Акцизний податок, млн. грн	57846	79592	41653	74762,7
Податок на додану вартість, млн. грн	274113	380714	253052	366158,0

Джерело: розраховано за даними [12]

Аналіз таблиці 1.2 показує, що у 2021 році спостерігалася тенденція до збільшення надходжень до бюджету по кожному з митних платежів, особливо в розрізі акцизного податку. Аналізуючи надходження до бюджету митних платежів з 2022 року спостерігається зменшення надходжень у порівнянні з попереднім роком, причинами стали умови воєнного часу та особливості

створення пільгових та спрощених умов ввезення товарів на митну територію України.

У розвинутих країнах учасницях ЄС відбувається активне використання митно-тарифних інструментів як важелів регулювання експортно-імпортних операцій суб'єктів господарювання, зокрема, проводиться узгоджена політика справляння мита на основі Єдиного митного тарифу ЄС, гармонізована політика щодо акцизного податку і ПДВ. Європейська комісія та інші органи ЄС, так і національні органи країн-учасниць постійно працюють над удосконаленням використання і адміністрування митно-тарифних інструментів, зокрема, в процесі євроінтеграції потребує впровадження в Україні механізм зменшення податкового навантаження із ПДВ.

Розділ 2
АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ МИТНОГО ОПОДАТКУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ

2.1. Справляння податку на додану вартість за ввезеними товарами

Розвиток митної політики має значні наслідки для добробуту громадян держави, особливо для фізичних осіб, які купують імпортні товари. Крім того, це впливає на державні фінанси, виробників і світову економіку в цілому. Податки мають величезне значення для держави, особливо коли йдеться про виконання міжнародних економічних зобов'язань. Призначення податків – виконання обов'язків і вирішення соціально-економічних питань. Інструменти оподаткування служать багатьом цілям, таким як фінансування урядових операцій, підтримка соціального забезпечення, стимулювання економіки, сприяння екологічній стійкості та внесок у глобальні справи. Вкрай важливо, щоб кожна з цих цілей була визначена та досягнута під час впровадження податкової політики. В даний час еволюція митної політики тягне за собою накопичення трьох окремих національних податків: акцизного податку із ввезених на митну територію України підакцизних товарів, податку на додану вартість із ввезених на митну територію України товарів та мита. Перші два податки, а саме податок на додану вартість (ПДВ) та акцизний податок, регулюються Податковим кодексом України (ПКУ). І навпаки, лише митні збори підпадають під дію правил, викладених у Митному кодексі України.

У структурі митних платежів, які необхідно сплатити під час проведення митного оформлення товарів особливе значення відіграють непрямі податки, призначенням яких є забезпечення фінансової стійкості національної економіки та вплив на стабільне формування надійних фінансових потоків, що спрямовуються до Державного бюджету України. Зазначимо, що «митні платежі створюють основу для конкурентоспроможності нашої країни на світовому ринку, сприяють зростанню обсягів доходів зведеного бюджету та забезпечують умови для стабільності та процвітання всього суспільства, а їх правильне вдосконалення та ефективне впровадження є важливими кроками у зміцненні

фінансової системи держави та забезпеченні її успішного майбутнього» [21]. Серед таких податків ключовим є податок на додану вартість, який є важливим ресурсом не лише поповнення бюджету, а й регулювання імпортного товаропотоку. Водночас, в умовах активної військової агресії та під впливом нестабільності на геополітичному рівні, в Україні з'явилися складні виклики, зумовлені скороченням обсягів митних платежів. Зокрема, загострилися проблеми, пов'язані з ефективністю механізму митного оподаткування та проведенням адміністративних процедур у частині справляння податку на додану вартість на кордоні. Невідповідність між очікуваними та реальними показниками надходжень до бюджету досліджуваного податку підкреслює важливість раціоналізації митного оподатковування для забезпечення ефективності надходжень митних платежів. Саме тому оцінювання ефективності ПДВ є необхідним заходом, що дозволяє здійснити глибокий аналіз не лише митно-податкових механізмів, але й ефективності їх адміністрування. Такий аналіз включає дослідження обсягів надходжень та прогнозування даного процесу, маючи на меті реалізацію ефективної стратегії управління національною економікою. У контексті зростаючих фінансових викликів оцінювання податку на додану вартість за ввезеними імпортними товарами, послугами набуває особливої актуальності.

У світовій практиці, зазвичай, країни-експортери не оподатковують експортовані товари ПДВ і акцизом, з метою забезпечення їх вищої конкурентоспроможності на міжнародному ринку, хоча існують винятки. У разі імпорту товарів, з метою забезпечення рівної конкурентоспроможності імпортованих товарів порівняно з вітчизняними, всі країни оподатковують імпортні товари ПДВ за ставками, які застосовуються до внутрішньої продукції. При цьому, крім національних умов, враховуються також міжнародні зобов'язання держави. У окремих випадках, наприклад, для стимулювання імпорту високотехнологічної або соціально важливої продукції, якої немає аналогів в країні, імпортні товари можуть бути звільнені від ПДВ.

Статтею 74 Митного кодексу України визначено, що «…імпорт (випуск для вільного обігу) – це митний режим, відповідно до якого іноземні товари після сплати всіх митних платежів, встановлених законами України на імпорт цих товарів, та виконання усіх необхідних митних формальностей випускаються для вільного обігу на митній території України» [1].

Для розрахунку суми податку, що підлягає сплаті, спочатку необхідно встановити митну вартість (виходячи з початкової базової фактурної вартості товару). Характер ПДВ передбачає, що товари внутрішнього виробництва та імпортовані товари підлягають рівному обкладанню, тому ПДВ на імпорт товарів сплачується так само, як і при внутрішньому обороті. Збір ПДВ при імпорті товарів в Україну має не дискримінаційний (як імпортні мита), а компенсаційний характер, оскільки забезпечує рівність між товарами внутрішнього виробництва та імпортованими. Таким чином, природу ПДВ можна визначити як зрівняльну. Непрямий характер податку підкріплюється правилом про повернення ПДВ при експорті товару відповідно до положень Генеральної угоди про тарифи й торгівлю.

Відсоткове відображення справляння ПДВ у загальній сумі податкових надходжень безперервно зростало від 47,07% – у 2020 році до 48,46% у 2021 році та до 49,17% у 2022 році. Суттєвий приріст надходжень від ПДВ пояснюється механізмом його стягнення, що охоплює всі фази обігу товарів, а додана вартість враховується у ціні товарів (робіт, послуг) і сплачується кінцевими споживачами. Розглянемо фактичні надходження ПДВ за 2017–2023 роки (рис. 2.1).

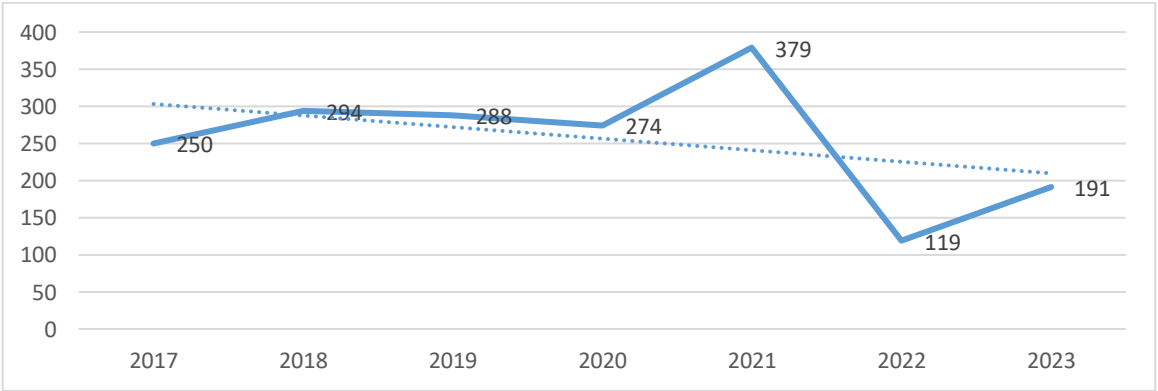

Рис. 2.1. Динаміка надходжень ПДВ із ввезених товарів протягом 2017-2023 рр.

Джерело [10]

За даними рисунка 2.1 обсяг коштів, які надійшли до Державного бюджету України від податку на додану вартість за ввезеними на митну територію товарами до 2021 року, демонстрував позитивну динаміку, однак з часу широкомасштабної російсько-української війни відбулось гальмування. Чинниками, які вплинули на зменшення податкових надходжень стали логістичні проблеми (передусім унаслідок блокування митних пунктів пропуску на кордоні з Польщею); тимчасове звільнення від оподаткування податком на додану вартість операцій з ввезення на митну територію України природного газу; суттєвий приріст імпорту продукції оборонного призначення, яка звільнена від оподаткування при ввезенні на митну територію України; відновлення довоєнного рівня оподаткування палива податком на додану вартість. Так, «сума ПДВ, що не надійшла до бюджету за рахунок зниження ставки з 20% до 7 % становить 24 018,4 млн грн» [22].

На зменшення сум надходжень з ПДВ вплинуло й прийняття низки законодавчих змін з питань пільгового оподаткування товарів, що ввозяться в Україну в умовах воєнного стану. «У 2023 році загальна сума звільнень від сплати митних платежів при імпорті товарів в Україну склала 173,8 млрд грн, що на 5,6 млрд грн менше порівняно з 2022 роком. Найбільша питома вага наданих пільг (34,5 % від загальної суми звільнень від сплати митних платежів або 60 млрд грн) становлять пільги, надані на період дії воєнного стану, переважно при імпорті товарів оборонного призначення» [22]. Значну частину (17,5 % від загальної суми умовно нарахованих митних платежів, або 30,4 млрд грн) становлять тарифні пільги (тарифні преференції), які застосовуються до товарів, що походять з держав, з якими укладено відповідні міжнародні договори (країни СНД, держави ЄАВТ, країни ЄС, Канада, Держава Ізраїль, Сполучене Королівство Великої Британії та Північна Ірландія).

Спостереження за спадаючою динамікою справляння ПДВ із ввезених товарів вказує на виклики, що постають перед економікою України. Покращення ситуації з удосконалення політики щодо надходжень податку вимагає комп-

лексного підходу та впровадження ряду ключових заходів: припинення активних військових дій, здійснення реформ у митній сфері, спрямованих на спрощення та автоматизацію процедур, що допоможе зменшити час та витрати на митні операції, сприяючи збільшенню та прискоренню зовнішньоторговельних обсягів; впровадження прозорих та ефективних механізмів контролю за митними операціями та створення сприятливого середовища для бізнесу та іноземних інвесторів; проведення податкової реформи, спрямованої на спрощення оподаткування для бізнесу, сприяння розвитку підприємництва та створення стимулу для подальших інвестицій. Ці заходи разом можуть сприяти вдосконаленню справляння митних платежів та оптимізації податкових надходжень.

ДМСУ на постійній основі здійснює моніторинг та контроль за роботою митниць у частині виконання індикативних показників доходів Державного бюджету України за справлянням ПДВ, тому важливо проаналізувати динаміку надходжень ПДВ із ввезених імпортних товарів протягом 2019-2023 рр. в розрізі митниць ДМСУ (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка надходжень ПДВ із ввезених товарів у 2019-2023 рр. у митницях ДМСУ, млрд.грн.

Найменування митниці	2019	2020	2021	2022	2023
Вінницька	2,34	2,46	3,16	1,44	2,98
Волинська	9,36	9,15	13,01	5,65	13,45
Дніпровська	15,76	15,76	14,49	5,58	6,6
Донецька	5,4	4,51	6,4	-	-
Енергетична	49,44	36,23	70,35	20,47	16,27
Житомирська	3,97	3,26	5,27	1,19	1,72
Закарпатська	5,68	6,24	7,39	3,27	6,61
Запоріжська	6,75	3,01	5,6	1,36	1,06
Івано-Франківська	2,64	2,39	2,91	1,01	2,36
Київська	75,5	92,46	117,09	33,43	68,23
Кропивницька	0,93	0,74	1,2	0,58	0,605
Луганська	3,15	2,65	3,6	-	-
Львівська	16,58	20,42	25,17	16,09	21,14
Миколаївська	3,42	1,16	3,91	0,97	1,45
Митниця в Херсонській області	1,31	1,5	1,54	-	-
Одеська	29,55	32,36	43,71	12,11	11,05
Полтавська	4,16	3,78	2,63	2,93	2,8

Рівненська	4,07	5,07	7,96	2,29	3,55
Сумська	3,71	1,73	3,37	0,93	1,07
Тернопільська	4,26	0,58	1,55	1,3	12,53
Харківська	10,87	10,44	14,03	1,79	1,1
Хмельницька	3,3	0,23	2,09	1,58	2,34
Чернігівська	3,25	3,17	4,72	1,03	0,94
Черкаська	2,53	2,04	2,82	1,11	1,29
Чернівецька	0,61	3,96	5,05	2,79	6,62

Джерело [10]

За даними таблиці 2.1 темпи зростання ПДВ від імпорту коливаються з року в рік. У 2021 році спостерігався значний ріст, але у 2022 році та попереднім 2020 році відбулися зменшення. Такі зміни можуть бути пов'язані з економічними факторами, обсягами зовнішньої торгівлі та іншими впливовими чинниками. Найбільші надходження з ПДВ за імпортними товарами демонструє Київська митниця у 2023 році зібрала 68,23 млрд. грн., за нею слідує Енергетична – 16,27 млрд грн та Львівська митниця – 21,14 млрд. грн.

Незважаючи на значний обсяг надходжень до бюджету від ПДВ і його велику частку в загальних податкових надходженнях, податок не розкриває свій повний потенціал через поширену тіньову економіку. За попередніми розрахунками Міністерства економіки, рівень тіньової економіки у 2021 році становив 32% від обсягу офіційного ВВП, що на 2 в.п. більше за показник 2020 року. Така ситуація призводить до погіршення показників ефективності податку.

Одним із причин зростання тіньового сектору є значний податковий тиск, тому проаналізуємо податкове навантаження з метою оцінки фінансової стабільності, розвитку ефективної податкової політики та визначення впливу податків на економічний і соціальний розвиток країни. Вивчення податкового навантаження допомагає урядам оцінювати ефективність податкової політики. Якщо податкове навантаження занадто високе, це може призвести до податкового ухилення і зниження обсягу внутрішньої економічної активності. Навпаки, занадто низьке податкове навантаження може сприяти недостатньому фінансуванню державних програм. На рис. 2.2 наведено результати дослідження.

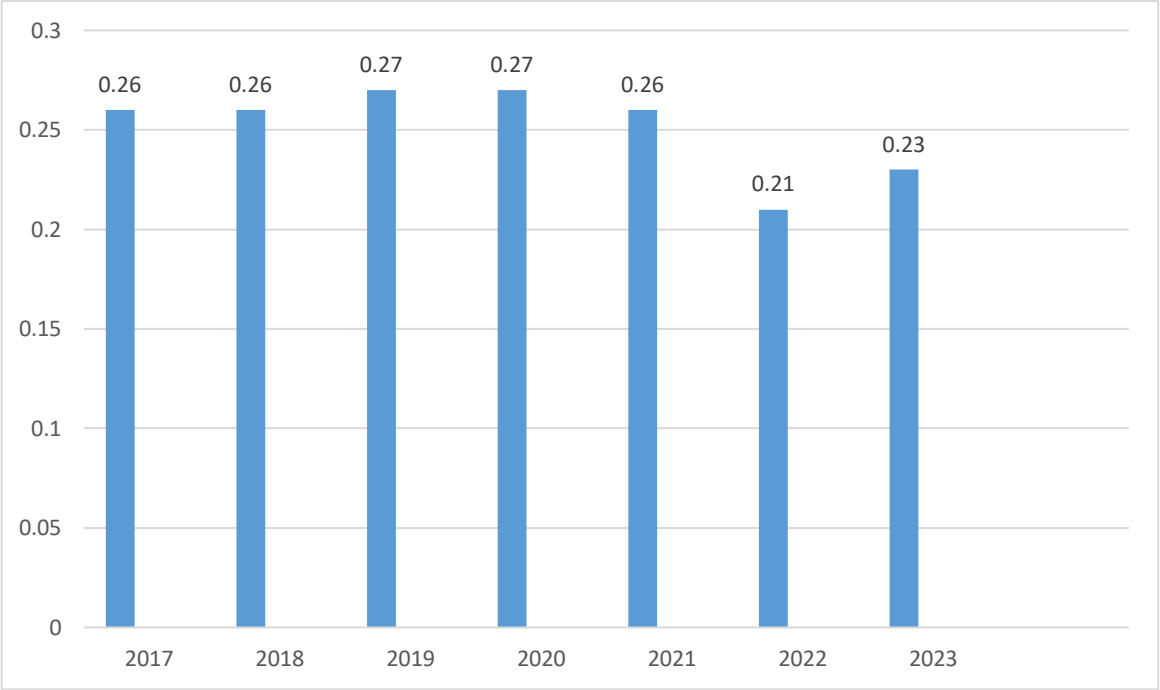

Рис. 2.2. Податкове навантаження в Україні у 2017-2023 рр.

З метою визначення груп товарів, які найбільше сприяють надходженню великих сум ПДВ до Державного бюджету України, проведемо аналіз, що дозволить виявити вісім категорій товарів згідно з УКТ ЗЕД, які становлять

найбільшу частку у надходженнях ПДВ до бюджету (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Надходження платежів від імпорту найбільш бюджетоутворюючих товарних груп за УКТЗЕД до Державного бюджету у 2022-2023 рр.

Ці товарні групи мають суттєвий вплив на обсяг ПДВ в Україні через їхню значущість у зовнішньоекономічній діяльності та імпорті. Такий аналіз допомагає уряду та економістам керувати ефективністю митної системи та

спрямовувати увагу на ключові товарні позиції для оптимізації митних надходжень до бюджету.

У зв'язку із введенням воєнного стану відбулися зміни митного оформлення товарів, а саме товари, які належать до групи 27 митного тарифу (паливо, нафта тощо), визнаються гуманітарною допомогою та безоплатно передаються на потреби ЗСУ, військовим формуванням, перевізникам такої допомоги. На деякі товари групи 27 (бензин моторний, дизельне паливо, скраплений газ) зменшено розмір ПДВ при їхньому імпорті [1]. Тимчасове звільнення від оподаткування товарів і транспортних засобів ПДВ (суб'єктів господарювання, які зареєстровані платниками єдиного податку I, II та III груп).

Податкові та митні пільги застосовуються з дня, наступного за днем набрання чинності змін до Митного та Податкового кодексів (офіційного опублікування), тобто з 6 квітня 2022 року. Є винятки– зазначені пільги не застосовуватимуться до товарів, що походять або ввозяться з країни-окупанта, агресора та/або з окупованої території України. Спрощена процедура звільнення від оподаткування ПДВ лікарських засобів, медичних виробів та допоміжних засобів до них. Наразі не потрібно отримувати довідку від МОЗ чи особи, уповноваженої на здійснення закупівель у сфері охорони здоров'я. Також розширено перелік лікарських засобів, що закуповують для виконання програм та здійснення централізованих заходів з охорони здоров'я. Слід зазначити, що МОЗ заборонило використання на території України лікарських засобів походженням з республіки білорусь та рф.

Отже, ПДВ із ввезених товарів є ключовим податком в структурі митних платежів. Враховуючи вплив воєнного стану, політичної турбуленції та економічних труднощів, аналіз ПДВ надає важливі відомості про складні ситуації, з якими стикається країна.

2.2. Справляння акцизного податку за ввезеними підакцизними товарами

Акцизний податок є формою непрямого податку, що більше залежить від національних умов, ніж ПДВ та мито, оскільки має соціальну функцію. Акцизний податок на пальне в Україні запроваджено з 2011 року, на зміну транспортному збору з автовласників. Ці кошти спрямовувались до спеціального фонду Державного бюджету України та використовувались на ремонт і обслуговування автомобільних доріг. Міжнародні зобов'язання відіграють меншу роль у встановленні ставок акцизу. Зазвичай, міжнародні договори та зобов'язання перед торговельними партнерами не накладають жорстких обмежень у цій сфері. Ця особливість акцизів визначає відносну ступінь самостійності держави при визначенні переліку підакцизних товарів, а також при встановленні ставок оподаткування акцизом. В Україні процес адміністрування акцизного податку є складним і часто незрозумілим для платника, що зумовлено різноманітністю груп підакцизних товарів, ставок, які динамічно змінюються та залежать від вартості, кількості товарів, мають різні одиниці вимірювання, курсу валюти тощо.

Якщо ПДВ є загальним податком з обороту, то акцизи представляють собою приклад спеціального споживчого податку, оскільки накладаються лише на окремі види товарів, що користуються особливим попитом на внутрішньому ринку. В Україні до категорії підакцизних товарів належать алкогольні напої, тютюнові вироби, рідини, що використовуються в електронних сигаретах, пальне, спирт етиловий, спиртові дистиляти, деякі предмети розкоші та електроенергія. Відносно оподатковуваних товарів акцизи також мають вирівнювальний характер, оскільки поширюються і на внутрішні, і на імпортовані товари даної категорії.

Значна кількість неякісних підакцизних товарів на вітчизняному ринку та часті випадки контрабандного ввезення зазначених товарів в Україну свідчать про недостатній рівень державного регулювання. Найважливішим показником оцінки ефективності адміністрування акцизного податку залишається рівень надходжень до бюджету країни.

Протягом 2017-2022 років питома вага акцизного податку у структурі номінальному ВВП має низхідну тенденцію, однак за результатами надходжень 2023 року повернулась до рівня 2021 року.

Таблиця 2.2

Фіскальна ефективність акцизного податку у 2017-2023 рр., млрд. грн.

Показник	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Акцизний податок	108,3	118,8	123,3	138,3	162,4	102,3	167,3
ВВП номінальний	2982	3558	3974	4194	5459	5191	6538
у % до ВВП	3,6	3,3	3,1	3,3	2,97	1,97	2,55
Податкові надходження	627	754	800	851	1107	950	1203
у % до податкових надходжень	17,3	15,8	15,4	16,2	14,7	10,8	13,9
Акцизний податок із ввезених товарів	42,0	47,7	53,5	57,9	79,6	41,6	74,8
у % до загальної суми акцизного податку	38,8	40,15	43,4	41,9	49,0	40,7	44,7

Джерело [12]

Питома вага акцизного податку в податкових надходженнях дублює тенденцію у номінальному ВВП, однак якщо оцінювати з позиції частки в структурі податкових платежів, то залишається на одному рівні близько 12,5 %. Питома вага акцизного податку із ввезених товарів у загальній сумі акцизних надходжень в середньому складає 42%, зростала до 2021 року, однак епідемія ковіду та активні військові дії пригальмували надходження, проте з 2023 року має тенденцію до зростання. Дані показники є результатом вдосконалення регулюючого механізму адміністрування акцизу в Україні.

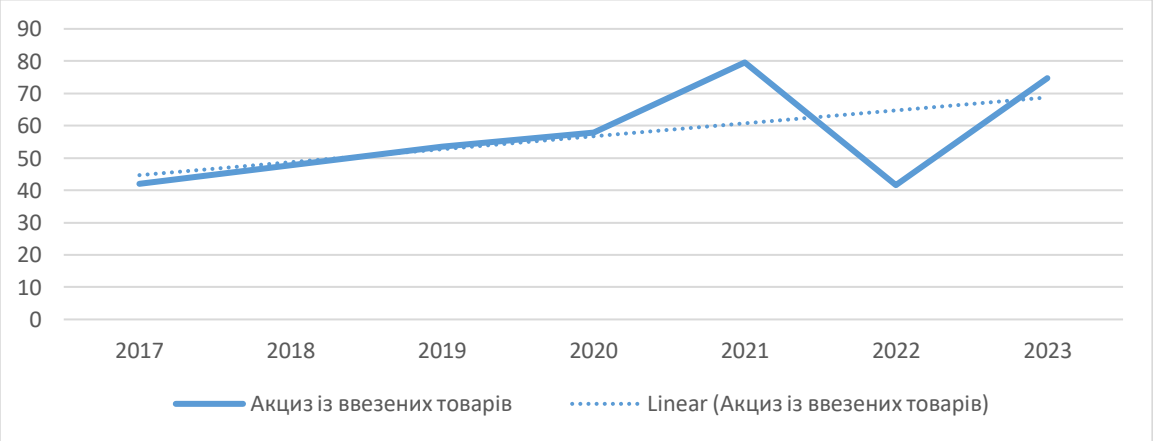

Рис. 2.4. Динаміка акцизного податку із ввезених товарів у 2017-2023 рр. в Україну

Протягом 2017-2023 рр. номінальні надходження акцизного податку із ввезених товарів постійно зростають з 42,0 млрд. грн. в 2017 р. до 74,8 млрд. грн. в 2023 році (рис. 2.4), що зумовлює зростання фіскальної ролі акцизного податку за рахунок збільшення ставок оподаткування, зростання курсу валют, покращення процедури адміністрування окремих груп підакцизних товарів.

Фактори, що вплинули на стан надходжень акцизного податку у 2023 році (крім зазначених вище для ПДВ): застосування знижених ставок акцизного податку на операції з імпорту пального. Так, сума акцизного податку, що не надійшла до бюджету у зв'язку із запровадженням знижених ставок – 10 042,5 млн гривень [22].

Зменшення ставки акцизного податку або звільнення від його сплати використовується переважно з метою захисту вітчизняного товаровиробника конкретного підакцизного продукту з точки зору забезпечення цінової конку-ренто-спроможності у випадку імпорту аналогічного продукту. Однак особливу увагу необхідно приділити визначенню ставок акцизного податку, оскільки високі ставки акцизного податку призводять до зростання тіньової економіки, ухилення від сплати податку та появу великої кількості неякісної фальсифікованої продукції.

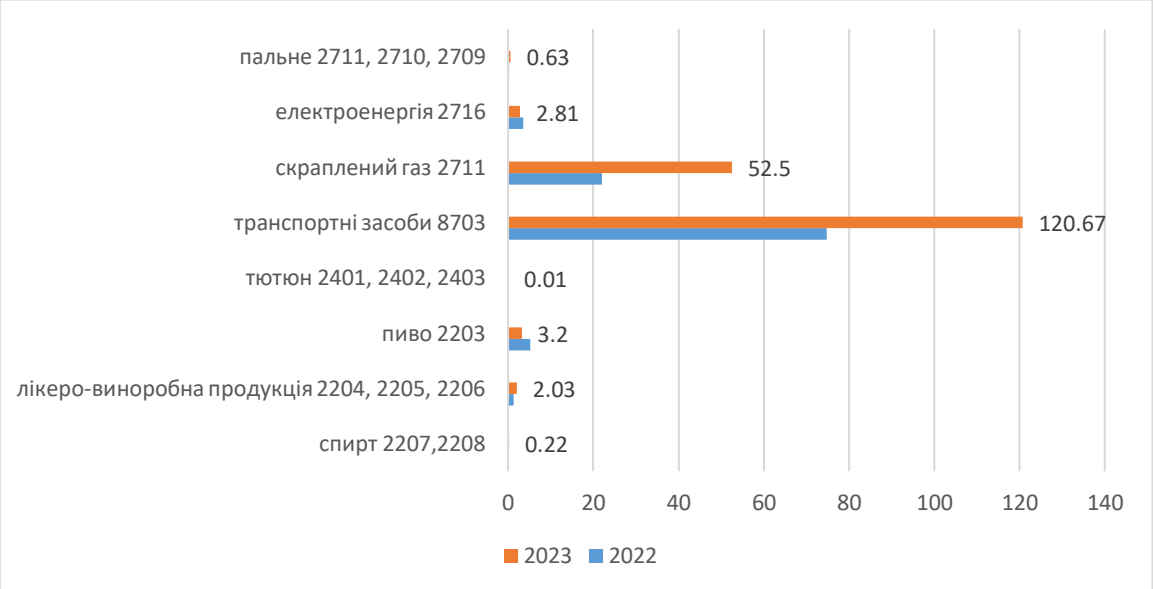

Рис. 2.5. Надходження акцизного податку від імпорту найбільших бюджетоутворюючих товарних груп за УКТЗЕД до бюджету у 2022-2023рр., млн.дол.

Крім того, зменшення надходжень акцизного податку відбулось за рахунок пільг. Так, суттєвий обсяг наданих пільг «(48,7 млрд грн, або 28 % від загальної суми умовно нарахованих митних платежів) припадає на імпорт підакцизних товарів, ввезених як сировина для виробництва тютюнових та алкогольних виробів» [22].

Значний вплив на ефективність справляння акцизного податку мають контролюючі заходи. Згідно з даними Державної митної служби України митними органами протягом 2019 – 2021 рр. всього проведено 694 перевірки (планові і позапланові) суб'єктів господарювання, що здійснювали імпорт на митну територію України підакцизних товарів по товарних групах УКТЗЕД: 8702, 8703, 8704, 8707, 8711, 871130, 8716, в тому числі 3 планових виїзних документальних перевірки та 691 – невиїзну. За результатами 123 перевірок, що становить 17,7% їх загальної кількості, донараховано близько 50 млн грн акцизного податку з транспортних засобів та штрафних санкцій, однак до Державного бюджету України надійшло лише 148,6 тис грн, що становить 0,3% донарахованих сум [22].

Таблиця 2.1

Динаміка надходжень акцизного податку із ввезених товарів у 2019-2023 рр. у митницях ДМСУ, млрд.грн.

Найменування митниці	2019	2020	2021	2022	2023
Вінницька	0,53	0,51	0,71	0,27	0,33
Волинська	1,86	1,68	3,47	0,88	1,02
Дніпровська	0,28	0,13	0,24	0,06	0,03
Донецька	0,01	0,06	0	0	0
Енергетична	42,2	41,54	51,60	16,69	17,12
Житомирська	0,57	0,51	0,52	0,1	0,22
Закарпатська	0,68	0,81	1,03	0,1	0,14
Запорізька	0,11	0,04	0,07	0,01	0,01
Івано-Франківська	0,73	0,62	0,81	0,13	0,33
Київська	1,51	1,03	1,22	0,15	0,34
Кропивницька	0,08	0,04	0,05	8,83	10,22
Луганська	7,62	2,2	2,31	0,13	0
Львівська	1,16	1,31	1,27	0,91	1,0
Миколаївська	0,09	0,0	0,07	0,0	0,0
Митниця в Херсонській області	0,01	0,01	0,02	0	0
Одеська	0,50	2,10	3,37	0,47	0,07
Полтавська	0,13	0,04	0,04	0,01	0,01

Рівненська	1,0	1,42	2,35	0,72	0,5
Сумська	0,26	0,12	0,15	0,02	0,04
Тернопільська	0,43	0,12	0,26	0,05	0,26
Харківська	0,16	0,04	0,08	0,01	0,00
Хмельницька	0,31	0,0	0,20	0,06	0,11
Чернігівська	0,07	0,07	0,1	0,05	0,04
Черкаська	0,16	0,07	0,02	0,01	0,03
Чернівецька	0,43	0,17	0,31	0,09	0,07

Джерело [10]

Аналіз інформації Державної митної служби України про результати контрольно-перевірочних заходів показав, що донарахування акцизного податку відбувалося переважно у випадках виявлення таких порушень:

надання неправдивої інформації щодо дати першої реєстрації або виробництва транспортного засобу (донараховано 43261,5 тис. грн, 88,8%);

неправильна класифікація товару по коду УКТ ЗЕД (донараховано 4549,5 тис. грн, 9,3%).

Додаткові донарахування за такі правопорушення, як використання податкових і митних пільг без підстав, заниження об'єму двигуна та базових податкових ставок, а також неправильне застосування коефіцієнтів віку транспортних засобів при розрахунку податків, склали 917,3 тис. грн. (1,9 %).

Для зростання надходжень акцизного податку до бюджету уряд приймає рішення щодо збільшення ставок, а саме з 1 липня 2023 року вступили в силу зміни у ставках акцизного податку та ПДВ на певні види паливних продуктів відповідно до Закону України Про внесення змін до розділу XX "Перехідні положення" Податкового кодексу України щодо ставок акцизного податку на період дії правового режиму воєнного, надзвичайного стану» від 21 вересня 2022 року № 2618-IX. Зокрема, ставка акцизного податку на бензини зросла зі 100 євро до 213,5 євро за 1000 літрів, дизпалива – зі 100 євро до 139,5 євро за 1000 літрів [34]. Акцизний податок на скраплений газ – залишається незмінним – 52 євро за 1000 літрів. Зміни стосуються наступних товарів: бензини моторні та інші нафтопродукти згідно з УКТ ЗЕД 2710 20 90 00; важкі дистиляти, включаючи дизельне паливо; біодизель та його суміші, які не містять або містять менше як 70% нафти або нафтопродуктів, одержаних з бітумінозних порід;

паливо моторне альтернативне; скраплений газ, бутан та ізобутан. За новими ставками акцизного податку та ПДВ, введеними Законом, ввезення цих паливних продуктів буде оподатковуватись за новими тарифами.

Отже, фіскальна роль акцизного податку є доволі значимою в сучасних умовах та має тенденцію до зростання, адже має вищу фіскальну ефективність, оскільки його база оподаткування менш чутлива до коливань економічної кон'юнктури. Тому його справляння вимагає уваги, регулювання та контролю для удосконалення оподаткування. Це в свою чергу підвищить ділову активність й наповнить державний бюджет.

2.3. Справляння мита при здійсненні зовнішньоекономічних операцій у системі тарифного регулювання

Одним із важливих фінансових інструментів є мито, яке в якості митного платежу може мати великий вплив на економічну, соціальну та екологічну сталість країн. Мито може ставити перед країнами ряд викликів, таких як збільшення вартості ввезення товарів, обмеження доступу до нових технологій, зниження конкурентоспроможності місцевих виробників, а також негативний вплив на середовище. Однак, мито також може відкривати можливості для захисту місцевого виробництва, збільшення прибутків від справляння митних зборів та підтримки внутрішнього ринку. Активне використання мита регулюється проведенням державою митної політики. Згідно з статті 5 Митного кодексу України, «державною митною політикою є система принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки» [1]. За допомогою митно-тарифного регулювання (наприклад, здешевлення експорту або удорожчання імпорту) держава досягає таких цілей, як: покращення конкурен-тних умов в імпортуючій країні та захищає національну промисловість, здоров'я населення, навколишнє середовище та зміцнює

національну безпеку. Досягається це такими видами мита, як ввізне мито, вивізне мито, сезонне мито та за допомогою особливих видів мита – спеціальне, антидемпінгове та компенсаційне.

Мито ґрунтується на системі митних тарифів, які складаються з різних ставок митних зборів, що застосовуються до товарів, що ввозяться на митну територію країни (імпортний митний тариф) або вивозяться з неї (експортний митний тариф). Основою ввізного та вивізного мита є світові та національні ціни. Тому зміни, що відбуваються в національній економіці та на світовому ринку, вимагають перегляду національної тарифної системи та всього економічного механізму регулювання зовнішньоекономічних зв'язків. Ці зміни можуть бути реалізовані шляхом реформування всієї системи митних зборів або шляхом загального або часткового коригування тарифних ставок на конкретні види товарів та товарні групи. При цьому важливо враховувати не лише існуючі витрати та ціни, але й тенденції їх змін, а також пріоритети та принципи зовнішньоекономічної політики держави. У загальному вигляді система митних зборів а особливо діючого мита, «повинна бути побудована з урахуванням, принаймні, таких факторів: динаміки змін та рівня міжнародних витрат; динаміки змін та рівня національних витрат; динаміка змін курсу національної валюти» [7].

Згідно статті 272 Митного Кодексу «ввізне мито встановлюється на товари, що ввозяться на митну територію України» [1]. Товари, що ввозяться на митну територію України, обкладаються ввізним митом за ставками Митного тарифу України, встановленими Законом України від 19 жовтня 2022 року № 2697-IX «Про Митний тариф України» чинними на день подання митної декларації. Вивізне мито встановлюється законом на українські товари, що вивозяться за межі митної території України [24]. Вивізне мито встановлено Законом України від 07.05.1996 № 180/96-ВР «Про вивізне (експортне) мито на живу худобу та шкіряну сировину» (із змінами та доповненнями); Законом України «Про ставки вивізного (експортного) мита на насіння деяких видів олійних культур» (із змінами та доповненнями); Законом України «Про вивізне

(експортне) мито на відходи та брухт чорних металів»; Законом України «Про ставки вивізного (експортного) мита на брухт легованих чорних металів, брухт кольорових металів та напівфабрикати з їх використанням», Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (додаток К).

Для прикладу, варто згадати, як на початку повномасштабного вторгнення, Європейський Союз застосував митні заходи підтримки української економіки. Тож, 4 червня 2022 року прийнято рішення про тимчасове призупинення мита для промислової продукції, призупинення застосування системи вхідних цін для фруктів та овочів, усіх тарифних квот для сільськогосподарської продукції, антидемпінгових мит на імпорт товарів походженням з України та призупинення застосування глобальних захисних заходів щодо українських товарів [25]. Наочно вплив таких позитивних змін для українського бізнесу можна побачити в структурі зовнішньої торгівлі України (див. табл. 1.1) та у динаміці справляння мита (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Динаміка надходження мита в Україні у 2018-2023 рр.

Найменування	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024 (січень-лютий)
Податкові надходження, млрд.грн	754	800	851	1107	950	1203	240,9
Ввізне мито, млн. грн	26560,4	29855,4	30203,2	36854,9	23311,3	39628,0	7880,9
Питома вага у податкових надходженнях,%	3,52	3,73	3,55	3,33	2,45	3,29	3,27
Вивізне мито, млн грн	516,2	230,6	257,3	1322,3	2335,8	559,17	47,96
Питома вага у податкових надходженнях,%	0,068	0,029	0,030	0,120	0,240	0,046	0,020

Джерело [12] https://openbudget.gov.ua

З метою забезпечення надходження до Державного бюджету платежів від вивізного мита у повному обсязі, тимчасово, до 31 грудня 2025 року, прийнято постанову Кабінету Міністрів України «Деякі питання визначення цін товарів, на

які законом встановлено вивізне мито, що нараховується за адвалорними ставками» від 13 жовтня 2023 р. № 1113, якою затверджено: Порядок визначення цін товарів, на які законом встановлено вивізне мито, що нараховується за адвалерними ставками, з урахуванням середньоарифметичного значення котирувань цін на міжнародних товарних біржах, на компоненти таких товарів, які не є об'єктами торгівлі на міжнародних товарних біржах, або цін на внутрішньому ринку України (у разі відсутності цін на компоненти таких товарів на міжнародних товарних біржах); перелік міжнародних товарних бірж, на яких товари та/або компоненти цих товарів, на які законом встановлено вивізне мито, що нараховується за адвалерними ставками, є об'єктами торгівлі. Відтак, митною вартістю товарів, які вивозяться за межі митної території України з поміщенням у митний режим експорту та на які законом встановлено вивізне мито, що нараховується за адвалерними ставками, є ціна товару, зазначена у рахунку-фактурі чи рахунку-проформі, але не нижче середньоарифметичного значення котирувань цін на відповідні товари на міжнародних товарних біржах.

Згідно з Податковим кодексом України адвалорні ставки (за способом нарахування) мит обраховуються у відсотках до митної вартості і є найбільш розповсюдженими. Специфічні сплачується у фіксованому грошовому розмірі на одиницю товару. «Комбіновані поєднують обидва варіанти» [37].

За сучасного стану зовнішньоекономічної діяльності та за умов нормативно наданих пільг суб'єктам ЗЕД, для кінцевого споживача, що ввозить (експортує) для власного споживання – мито матиме всі ознаки прямого податку, для фірми-імпортера ж, що ввозить товари з комерційною метою, мито буде непрямим податком, і включиться до ціни товару. У такому разі можливе виникнення ситуацій, що: мито як непрямий податок повністю перекладається на споживача через механізм цін; неминучим є скорочення споживання товару внаслідок істотного підвищення ціни від запровадження мита (при цьому підприємець змушений взяти частину податку на себе), що призводить до часткової неперекладності мита, як непрямого податку [2].

З метою захисту економічних інтересів України та українських товаровиробників у разі ввезення товарів на митну територію України, незалежно від інших видів мита, можуть застосовуватися особливі види мита: спеціальне мито; антидемпінгове мито; компенсаційне мито; додатковий імпортний збір.

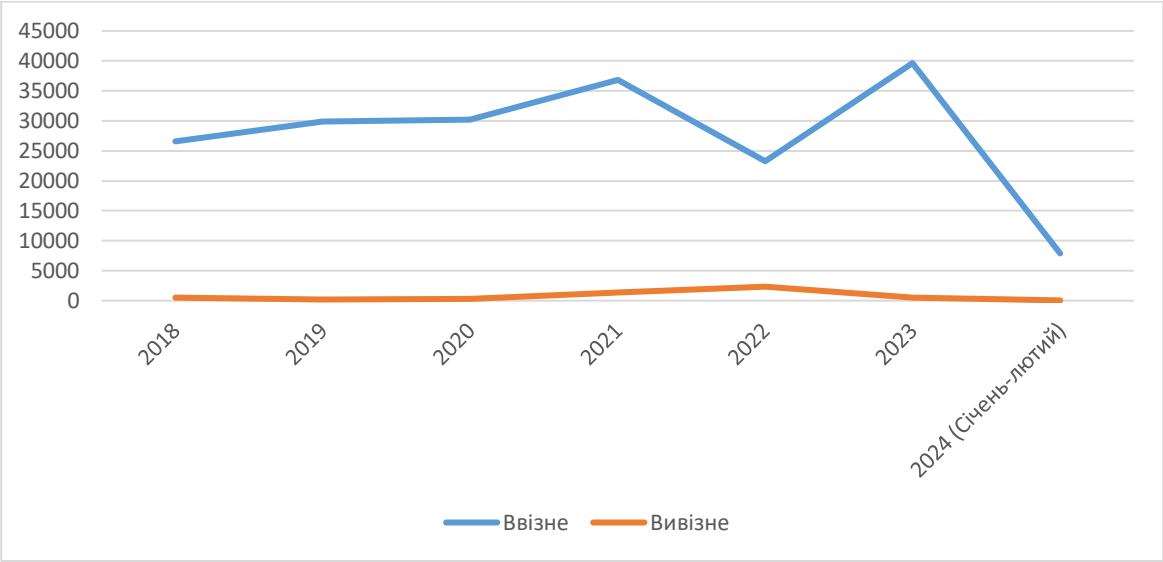

Рис. 2.6. Динаміка надходження мита в Україні у 2018-2023 рр., млн грн

Спеціальне мито встановлюється: відповідно до Закону України Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну – «як засіб захисту національного товаровиробника, у разі якщо товари ввозяться на митну територію України в обсягах та/або за таких умов, що їх ввезення заподіює або створює загрозу заподіяння значної шкоди національному товаровиробнику; як заходи у відповідь на дискримінаційні та/або недружні дії інших держав, митних союзів та економічних угруповань, які обмежують реалізацію законних прав та інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України» [26]. З 1 серпня 2019 року під час ввезення на митну територію України товарів походженням з російської федерації, незалежно від інших видів мита, запроваджено спеціальне мито у відсотках до митної вартості товарів за визначеними ставками.

Антидемпінгове мито встановлюється відповідно до Закону України Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту «у разі

ввезення на митну територію України товарів, які є об'єктом демпінгу, що заподіює шкоду або створює загрозу заподіяння шкоди національному товаровиробнику» [27].

Компенсаційне мито встановлюється відповідно до Закону України Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту у разі «ввезення на митну територію України товарів, які є об'єктом субсидованого імпорту, що заподіює шкоду або створює загрозу заподіяння шкоди національному товаровиробнику. Рішення щодо застосування антидемпінгових заходів приймається Міжвідомчою комісією з міжнародної торгівлі» [28].

Додатковий імпортний збір встановлюється законом відповідно до статті XII Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 року (далі - ГАТТ-1994) та Домовленості про положення ГАТТ-1994 щодо платіжного балансу у разі значного погіршення стану платіжного балансу або істотного скорочення золотовалютних резервів, або досягнення ними мінімального розміру з метою забезпечення рівноваги платіжного балансу та збільшення розміру золото-валютних резервів запроваджений Законом України від 28.12.2014 № 73- VIII «Про заходи щодо стабілізації платіжного балансу України відповідно до статті XII Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 року».

Збір справлявся з товарів, які ввозилися на митну територію України у митному режимі імпорту (тобто для вільного обігу на митній території України), незалежно від країни їх походження, в розмірі 10% та 5%. Так, з листопада 2023 року в Україні зупинено дію спеціального митного збору стосовно ПВХ-сировини, з якої виробляється профіль для вікон, на час воєнного стану [29]. Таке рішення було прийняте на засіданні Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі.

Динаміка надходження особливих видів мита в Україні у 2022-2023 роках представлена у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка надходження особливих видів мита в Україні у 2018-2023 рр., млн грн

	2022	Питома вага, %	2023	Питома вага, %	Відхилення 2023 від	2024 (січень-

					2022, +,-	лютий)
Особливі види мита	598,9	100	372,2	100	-226,7	66,55
в т.ч. спеціальне	390,9	65,14	5,6	1,52	-385,3	0,704
антидемпінгове	209,2	34,86	366,5	98,47	157,3	65,8
компенсаційне	0,028	0,0	0,048	0,01	0,020	0,0

Джерело [12]

Як бачимо, частка особливих видів мита є незначною (у 2022 році складає 0,06% податкових надходжень а у 2023 – 0,03%), у 2022 році переважає спеціальне мито, а у 2023 та 2024 (січень-лютий) роках - антидемпінгове мито. Так, Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі повідомила про прийняте нею рішення від 13.07.2023 № АД-549/2023/441-01, згідно з яким застосовано антидемпінгові заходи щодо імпорту в Україну товару походженням з Китайської Народної Республіки, що має такий опис: дріт із сталі кремнієво-марганцевої, який класифікується згідно з УКТ ЗЕД за кодом 7229 20 00 00 строком на 5 років шляхом запровадження справляння остаточного антидемпінгового мита за ставкою 32,6 % [30].

Значний вплив на ефективність справляння мита мають контролюючі заходи митних органів, так згідно з даними ДМС України за результатами контролю за повнотою справляння мита при митному оформленні товарів, що переміщуються через митний кордон України у 2023 році донараховано до бюджету 9,14 млн. гривень.

В Україні існує низка проблем, які впливають на стан тарифного регулювання, що відповідно вплинуло на обсяги стягнення мита. До таких проблем можна віднести: наявність значної кількості пільг зі сплати ввізного мита для окремих галузей та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; встановлення специфічних та комбінованих ставок ввізного мита без урахування специфіки поставок товару; відставання митного контролю від сучасних потреб пропускної здатності та світових стандартів контролю товарів; значна деталізація та надмірна диференціація у розмірах ставок ввізного мита на однорідні товари; корупційні діяння в митних органах призводять до зменшення надходжень до державного бюджету; ігнорування галузевими відомствами

основних принципів і підходів щодо підготовки законодавчих актів з питань тарифного регулювання.

Отже, задля збільшення надходження митних платежів доцільно було б провести уніфікацію порядку справляння мита; посилити контроль митних органів над стягненням митних платежів і наданням митних пільг задля протидії корупційним схемам та тіньовому бізнесу, введення чіткого і прозорого механізму застосування спрощеного порядку проведення процедур митного оформлення, удосконалення комунікативної політики та введення широкого кола інформаційних каналів взаємодії між ДМС України та декларантами щодо адміністрування мита. Відсутність захисту національної економіки та захисту державності може спричинити скорочення національного виробництва і навіть знищення деяких його видів. Саме тому, перед ДМСУ стоїть низка завдань щодо модернізації її діяльності задля впровадження ефективних інструментів регулювання зовнішньої торгівлі і захисту національних інтересів.

Розділ 3
НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ ПРИ РЕГУЛЮВАННІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

В умовах поширення сучасних глобалізаційних процесів значна частина країн світу прагнуть якнайбільше розширити свої зв'язки, пов'язані із ЗЕД, та сприяти розвитку зовнішньої торгівлі з іншими країнами. Митні служби країни та їх інформаційно-телекомунікаційні системи, без сумніву, займають досить особливе місце в цих процесах.

Митне оподаткування операцій у сфері зовнішньоекономічної діяльності є надзвичайно важливим у контексті міжнародного бізнесу та глобальних зовнішньоекономічних відносин. У сучасному взаємопов'язаному світі бізнес часто бере участь у транскордонних операціях, таких як імпорт та експорт.

Одним з основних питань, яке держава повинна вирішити, є впровадження швидкого та безперешкодного обміну інформацією з суміжними державами. Сприяння посиленню міжнародного співробітництва та координації між країнами з метою розробки спільних стандартів і принципів оподаткування транскордонних операцій допоможе зменшити кількість конфліктів, проблем подвійного оподаткування та сприяти узгодженості податково-митних режимів.

Посилення заходів з протидії ухиленню від сплати митних платежів буде сприяти запобіганню приховування імпорту у вигляді транзиту через митну територію, псевдоекспорту та псевдоімпорту. Загрозливих масштабів набуває заниження та скорочення ввізного мита через незаконне користування пільгами за допомогою фальсифікації митних документів: зміни назви, коду товару; заниження митної вартості; зміни якості, сорту товару тощо. Це може включати заходи, спрямовані на боротьбу з податковими гаванями, іншими стратегіями ухилення від сплати податків. Враховуючи ці аспекти, країни можуть працювати над створенням більш справедливої, ефективної та скоординованої на глобальному рівні системи оподаткування операцій у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Мета полягає в тому, щоб досягти балансу,

який би заохочував міжнародну торгівлю та інвестиції, забезпечуючи при цьому справедливий внесок бізнесу в розвиток країн, в яких він працює.

Для боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил в Україні необхідно впроваджувати різноманітні заходи. Ці заходи включають налагодження міжнародного співробітництва з митними органами розвинених країн, використання сучасних методик та засобів в навчанні та роботі кінологічних команд, а також покращення механізмів митного контролю з врахуванням міжнародних практик митного аудиту. Для досягнення цих цілей важливо провести реформування митних органів, щоб прискорити та підвищити ефективність митного контролю, а також пристосувати їх до європейських стандартів і співпрацювати з країнами Європейського Союзу.

У географічному розподілі виявляються найбільші порушення у торгівлі з сусідніми державами України сухопутним кордоном та її основними торговельно-економічними партнерами в зовнішніх відносинах.

За даними з рис. 3.1, в якому відображається структура постачань контрабандних товарів в Україну, найбільш значимими джерелами є Польща (23%), російська федерація (17%), Німеччина (10%), Угорщина (7%), Китай (5%) та Чехія (3%) [32]. Однак з початку 2022 року торгово-економічні зв'язки з росією внаслідок активних військових подій припинені, що призвело до змін у логістиці торговельних потоків України.

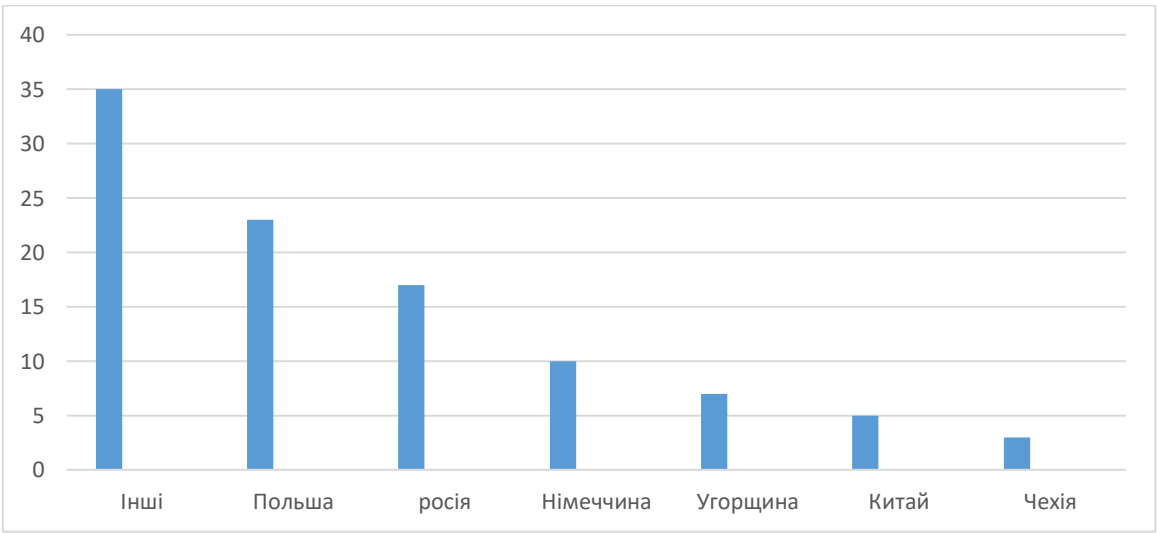

Рис. 3.1 Країни, з яких здійснюється контрабанда в Україну у 2019-2022 рр. [32]

Впорядкування та спрощення митних процедур дотримання митного законодавства, що пов’язані із зовнішньоекономічною діяльністю, дозволять зменшити бюрократичні перешкоди та заохотити бізнес до участі в міжнародній торгівлі, яка буде не перевантаженою адміністративними складнощами.

Створення більш сприятливого та ефективного середовища зовнішньо-економічної діяльності також передбачає співпрацю з іншими країнами для обміну інформацією та координації зусиль у боротьбі з ухиленням від сплати митних платежів. Сприятиме підвищенню ефективності роботи з адміністрування митних платежів і ускладнюватиме можливість ухилення від сплати митних платежів за зловживання учасників міжнародної торгівлі є усталена система обміну інформацією та спільна перевірки завдяки взаємодії податкових і митних органів. Світова практика показує, що вдосконалення механізму взаємодії митних і податкових органів призводить до постійного зростання ефективності фіскальних функцій. Міжнародний досвід свідчить про ефективність міжвідомчих взаємодій митних і податкових органів, яка виражається у збільшенні дохідної частини державного бюджету за рахунок зменшення кількості економічних злочинів, у т.ч фіскальних. Водночас така співпраця стимулює добросовісних учасників зовнішньої торгівлі та загалом призводить до покращення макроекономічних показників національної економіки та умов міжнародної торгівлі між країнами. Така співпраця може сприяти розширенню зовнішньоторговельних зв'язків країни та покращити умови торгівлі через заохочення добросовісної зовнішньої торгівлі учасників шляхом спрощення для них експортно-імпортних операцій. Взаємодія митних і податкових органів також може включати широкий спектр заходів для запобігання фіскальним злочинам, у тому числі пов'язані з відмиванням незаконно одержаних доходів: ухилення від сплати митних платежів, незаконний переказ готівки валютні активи, недекларування або неправдиве декларування товарів, транспортних засобів

Інформація, якою володіють митні та податкові органи, є взаємодоповнюючою. Митні органи накопичують інформацію про

зовнішньоторговельні операції та відомості про закупівлю і реалізацію товарів на внутрішньому ринку. Можна досягти високої ефективності митного адміністрування за рахунок глобальної інформаційної хмари, яка об'єднує інформацію ресурсів країн-партнерів, тобто системи міжвідомчої електронної взаємодії на наддержавному рівні.

Всесвітня митна організація (WCO) підкреслює необхідність для такого міжвідомчого співробітництва в контексті забезпечення справедливого та ефективного збирання державних доходів. Україна вже зробила перші кроки, приєднавшись до Конвенції про процедуру спільного транзиту, яка є основою для переміщення товарів між 36 країнами. В основі Конвенції лежить IT система NCTS (New Computerized Transit System). Вона допомагає обмінюватися митною інформацією з іншими 35-ма країнами. Митниці країн-учасниць Конвенції мають в системі один транзитний документ. «Це дозволяє їм забезпечувати належний контроль за транзитними переміщеннями товарівна кожному етапі перевезення. Положення Конвенції сприяють запобіганню шахрайству із супровідними документами, підвищенню безпеки митних перевезень» [33].

Забезпечення нормативної визначеності та стабільності шляхом уникнення частих змін у митному законодавстві. Передбачуваність митного законодавства має вирішальне значення для бізнесу, який планує свою міжнародну діяльність. Реалізуючи ці заходи, Україна може працювати над створенням більш сприятливого та ефективного середовища для зовнішньоекономічної діяльності, залучення інвестицій та сприяння сталому економічному зростанню. Важливо застосовувати комплексний підхід, який охоплює як законодавчу базу, так і адміністративні можливості митної системи. Ключовими напрямками для подальшого розвитку є вдосконалення митного законодавства та впрова-дження системи електронного декларування, спрощення процедур митного контролю, оптимізація технологічних процесів, створення ефективних моделей управління митними ризиками та посилення відповідальності за порушення митного законодавства як з боку учасників зовнішньоекономічної діяльності, так і з боку працівників митниць. Хоча боротьба з контрабандою та нелегальним перетином

товарів вимагає значних витрат у часі та фінансах, ці витрати є необхідними та обґрунтованими у порівнянні зі шкодою, яку можуть заподіяти ці незаконні дії. Тому важливо постійно вдосконалювати функціонування митних органів як ключового засобу забезпечення митної безпеки, оскільки вимоги до якості та ефективності їх роботи, а також потреба у відповідності до міжнародних стандартів у сфері зовнішньої торгівлі, є надзвичайно важливими.

Ознайомлення з досвідом зарубіжних країн та імплементація норм ЄС все ще лишається актуальним для підтримки інтеграційних прагнень України. Прискорене входження України у світове співтовариство, викликане набуттям статусу кандидата на членство в ЄС, викликає необхідність створення сприятливих умов для ЗЕД, захисту національних товаровиробників, забезпечення економічної безпеки держави, зменшення негативних процесів у зовнішній торгівлі. У свою чергу, це, створює необхідність постійної модернізації митної служби як одного з пріоритетних об’єктів державного управління. На жаль, митну систему України ліберальною назвати не можна. Адже вона полягає у спрощенні митних процедур та митного контролю, у мінімізації корупції, у мінімізації ризиків для суб’єктів ЗЕД, у прозорості діяльності структурних підрозділів митної служби. Як свідчать дані, якість послуг митних органів, термін розмитнення товарів, вартість оформлення документів в Україні значно поступаються середньому рівню країн світу. Це свідчить про те, що завдання підвищення ефективності митної політики та митної системи необхідно вирішувати комплексно, тобто системно визначати пріоритети митної політики і модернізувати митну систему вже відповідно до них.

Одним із важливих показників для вирішення проблем адміністрування митних платежів в ході митного оформлення є аналіз скарг на роботу митниць Державної митної служби. Зведена інформація за скаргами на проблеми адміністрування митних платежів за 2022-2023 роки подано у таблиці 3.1.

За даним ДМСУ за 2020 рік поступило 3894 скарги стосовно адміністрування митних платежів у 2021 – 5787, 2022 – 1461, 2023- 1010, 2024

(січень – березень) - 384. Найбільш скаржаться на Волинську (2021), Львівську (2022, 2023) та Київську (2020, 2024) митниці.

Таблиця 3.1

Зведена інформація скарг щодо проблемних питань адміністрування митних платежів за 2022-2023 рр.

Найменування митниці	Кількість скарг	Середня оцінка	Середній час обробки, год	% задоволених заявників
Львівська	788	3,08	66,1	60
Київська	580	3,58	70,7	66
Одеська	317	2,77	58,9	48
Закарпатська	186	2,77	57,5	48,3
Вінницька	20	3,0	35,2	50
Волинська	154	3,37	58,9	77,8
Дніпровська	59	2,33	67,1	33,3
Донецька	1	5,0	25,2	100
Енергетична	15	-	2,2	-
Житомирська	34	3,4	37,3	60
Запорізька	8	4,5	40,8	100
Івано-Франківська	20	3,0	43,4	67
Кропивницька	7	1,0	37,9	0
Луганська	3	3,0	16,4	100
Миколаївська	1	-	142,2	-
Митниця в Херсонській області	2	-	68,5	-
Полтавська	6	-	57,5	-
Рівненська	37	1,0	49,1	0,0
Сумська	23	2,33	47,4	67,0
Тернопільська	20	2,6	49,2	40,0
Харківська	25	4,0	127,1	75,0
Хмельницька	8	-	45,2	-
Чернігівська	23	3,22	183,8	89,0
Черкаська	20	2,33	37,3	33,3
Чернівецька	80	3,4	73,0	60,0

Джерело [10]

Крім того, на цих локаціях відсоток задоволених заявників не дуже високий, а середній час обробки значний та деякі скарги й досі в процесі обробки, що є негативним фактом. За період 2022-2023 рр., середній час обробки складає 66,1 години (у 2019-2020 рр. - 127,4 години), показник має позитивну тенденцію. Середня оцінка склала 3,17 (у 2019-2020 рр. - 3,44), маємо дещо

покращені результати, а задоволених заявників трохи більш ніж половина 59,68%, тоді як у 2019-2020 рр. - 64,3%. Усе це говорить про прагнення митниць покращити результати в питаннях регулювання адміністрування митних платежів. Причиною незадоволення при адмініструванні митних платежів, є не акцизні товари та мито, а саме податок на додану вартість, тому що саме цей платіж потрібно сплачувати «живими» коштами на митниці, при цьому ніяк не впливає наявність податкових кредитів в українських компаній.

Закон України "Про звернення громадян" передбачає, що громадяни України мають право звернутися до органів державної влади, місцевого самоврядування, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їх статутної діяльності, заявою щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення [35].

Виходячи з рис. 3.2, 28,3% - 700 заявників повністю задоволені вирішенням їх проблем з цього приводу, 1208 заявникам надано роз’яснення щодо законодавства (48,9%). Тобто це рішення про відмову в розгляді звернення, яке доводиться до відома громадянина в письмовій формі з посиланням на Закон України "Про звернення громадян" і викладенням мотивів відмови, а також із роз'ясненням порядку оскарження прийнятого рішення. Процедури оскарження рішень митниць, що приймаються ними під час здійснення митної справи, мають певні законодавчо встановлені особливості. Наявний порядок адміністративного оскарження рішень, дій та бездіяльності органів державної митної служби має низку недоліків, але загалом він досить прийнятний і нескладний. Належне функціонування цієї процедури є одним з важливих елементів та факторів впливу у сфері міжнародної торгівлі.

Тому проаналізувавши показники ефективності роботи зі скаргами та зверненнями до митниці при оформленні, зокрема, адміністрування митних платежів, можна зробити висновок, що основною проблемою сучасного періоду є сплата ПДВ «живими» коштами.

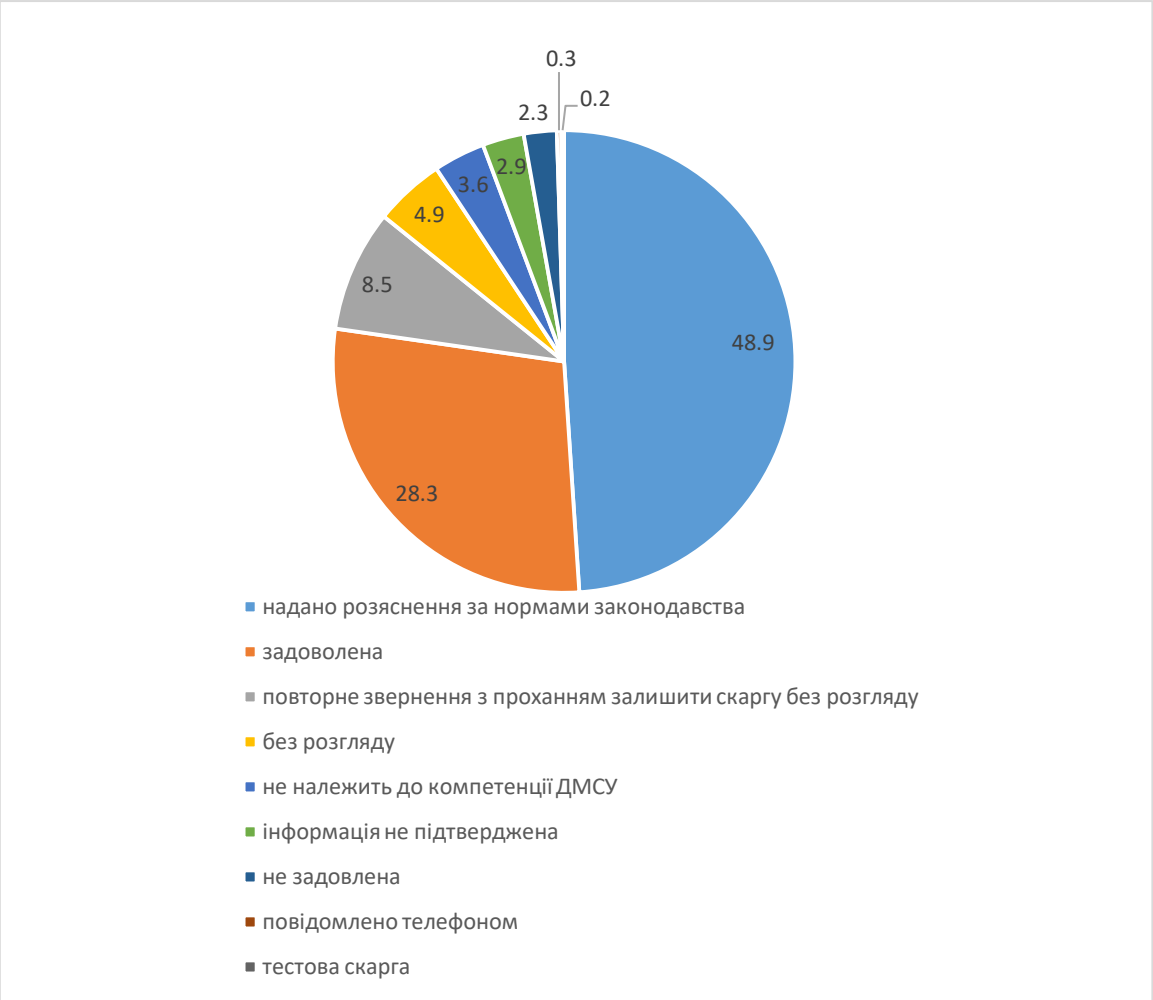

Рис. 3.2. Діаграма питомої ваги статусів скарг щодо проблемних питань з адміністрування митних платежів

Крім того, існує проблема часу обробки звернень щодо адміністрування митних платежів, певна незадоволеність заявників та неналежність роботи митниці в цьому питанні.

Таким чином, основними необхідними заходами, спрямованими на підвищення організації адміністрування митних платежів, повинні бути такі:

забезпечення відповідного рівня національної безпеки та національних інтересів;

стабілізація економічної, політичної та соціальної ситуації в країні;

запровадження веб-порталу з відкритим доступом з оформлення митних декларацій для товарів;

забезпечення актуальною інформацією митних брокерів щодо митних платежів;

зменшення часу обробки шляхом удосконаленням технологічного забезпечення митних органів;

надання мотивації співробітникам митниці шляхом покращення умов роботи;

формування у громадськості належного розуміння значення діяльності митниці в сфері адміністрування митних платежів;

спрощення повернення податку на додану вартість та дозволити користуватися податковими кредитами, які сплачені до Державного бюджету України;

посилення контролю митних органів та їх ефективність роботи;

створення офіційного порталу з відкритим доступом та нормативного забезпечення щодо сплати ПДВ експортерами з використанням податкових кредитів;

коригування ставки ввізних мит з метою підвищення конкуренто-спроможності вітчизняної продукції;

розробка та реалізація надійної системи фінансових гарантій для забезпечення сплати будь-яких можливих заборгованостей;

розробка та реалізація ефективної системи спрощення (наприклад, статус авторизованого відправника та авторизованого одержувача);

створення та розвиток довгострокових та самодостатніх партнерських зв’язків між митною адміністрацією та всіма іншими учасниками ЗЕД;

формування координації та взаємодії митних органів з іншими державними органами по захисту митних кордонів країни, проведення митних процедур, боротьбі з контрабандними потоками, контрафактними явищами, митними правопорушеннями, тінізацією економіки тощо;

підвищення ефективності митної логістики та інфраструктури у частині оптимального розташування, технічного оснащення, функціонально-технологічної експлуатації та структурно-організаційного функціонування;

«зміцнення позицій держави у міжнародних рейтингах та формування інвестиційно-привабливого середовища для зовнішніх інвесторів» [2].

розвиток комунікаційної складової та відповідного діджитал-інформаційного супроводу управлінських дій держави щодо функціонування митної системи;

інноватизація всіх процесів, процедур, технічних та технологічних умов щодо

виконання дієвих завдань митними органами в ракурсі митно-тарифного регулювання та контролю;

розробка та надання необхідних ресурсів для навчання працівників митниці.

Розв'язання зазначених питань дозволить підвищити якість митного регулювання та вдосконалити процес адміністрування митних платежів органами Державної митної служби України. В майбутньому, функціонування митної справи повинно базуватися на 3 головних процесах:

міжнародне співробітництво з питань митної справи;

інформаційне забезпечення;

організація контролю та повноцінний митний пост-аудит.

Таким чином, можна стверджувати, що ефективність митного оподаткування може бути забезпечена лише за умови ефективного управління та функціонування цього інструменту, всебічного та всеохоплюючого вивчення внутрішнього та зовнішнього ринків, аналізу стану виробничого сектору.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено узагальнення використання митного оподаткування у системі тарифного регулювання зовнішньоекономічних відносин в Україні та запропоновано шляхи удосконалення, що дало змогу сформулювати наступні висновки та пропозиції.

Митно-тарифне регулювання чинить вплив на митну безпеку та зовнішньоекономічну активність, реалізує фіскальну та регулюючу функцію митних платежів. Визначено завдання, функції митного тарифу - як основного елементу системи митно-тарифного регулювання.

Досліджено характеристику митних платежів, їх сутність, завдання, функції.

Митно-тарифні інструменти передбачають використання митних платежів, їх ставок та способів сплати, які сплачуються при проведені експортно-імпортних операцій суб'єктами господарювання та впливають на конкурентоспроможність товарів та послуг, як у країні, так і за її межами, з метою забезпечення національної безпеки та соціально-економічного розвитку вітчизняних підприємств та їх конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і зовнішніх ринках. Основу визначення рівня митного оподаткування зовнішньоекономічної діяльності становлять ті ж фактори, що й для встановлення митних тарифів. Ці фактори включають динаміку існуючих цінових співвідношень на світовому ринку, пріоритети та цілі загальної стратегії держави та її зовнішньоторговельної політики, а також балансові розрахунки щодо ресурсів, необхідних для задоволення потреб державного бюджету.

Митні платежі є важливими інструментами управління зовнішньо-економічною діяльністю, входять до складу єдиного фінансово-економічного механізму, який формується з урахуванням внутрішніх умов розвитку економіки та зовнішніх факторів.

Виокремлено декілька підходів до сутності та змісту поняття митної пільги, констатовано полярність проблеми їх застосування засобами митного регулювання, що полягає у звільненні від виконання обов'язків перед державою та постає перевагами особам, які переміщають товар через митний кордон.

Проте, з іншого боку, можна аналізувати суму, яка могла б надійти до Державного бюджету, при повному стягненню митних платежів.

Проаналізовано надходження митних платежів до Державного бюджету України за 2020–2023 рр., встановлено зменшення надходжень у порівнянні з попереднім роком, причинами стали умови воєнного часу та особливості створення пільгових та спрощених умов ввезення товарів на митну територію України.

Надано характеристику справляння податку на додану вартість, що є ключовим для поповнення бюджету та регулювання імпортного товаропотоку. Окреслено проблеми справляння в умовах воєнного стану країни, особливості розрахунку, відсоткове відображення справляння ПДВ у загальній сумі податкових надходжень, проаналізовано причини у зменшенні надходжень податку до бюджету. Визначено контрольну діяльність ДМСУ за роботою митниць у частині виконання індикативних показників доходів Державного бюджету України за справлянням ПДВ. З метою оцінки фінансової стабільності, розвитку ефективної митної політики та визначення впливу податків на економічний і соціальний розвиток країни визначено податкове навантаження.

Проаналізовано товарні категорії згідно з УКТ ЗЕД, які становлять найбільшу частку у надходженнях ПДВ до бюджету з метою визначення груп товарів, які найбільше сприяють надходженню великих сум ПДВ до Державного бюджету України (паливо, наземний транспорт, пластмаси, фармацевтична продукція та інші).

Надано характеристику справляння акцизного податку, умови, міжнародні зобов’язання, особливості адміністрування, фіскальну ефективність, причини зміни динаміки. Проаналізовано надходження акцизного податку від імпорту найбільших бюджетоутворюючих товарних груп за УКТЗЕД до бюджету у 2022-2023 роках (паливо, електроенергія, газ, транспортні засоби та інше). Визначено контрольно-перевірочну діяльність ДМСУ у справляння акцизного податку із ввезених товарів. Створення умов для ефективного адміністрування акцизного податку забезпечить збільшення його частки у структурі податкових

надходжень, що сприятиме поліпшенню інвестиційного клімату, а відтак і довгостроковому економічному зростанню.

Проаналізовано справляння мита за видами при здійсненні зовнішньо-економічних операцій у системі тарифного регулювання. Досліджено вплив позитивних змін для українського бізнесу в структурі зовнішньої торгівлі України у динаміці справляння мита. Встановлено вплив контролюючих заходів митних органів на ефективність справляння мита, зокрема, у 2023 році донараховано до бюджету 9,14 млн. гривень. Удосконалення практики адміністрування мита є важливою складовою ефективної зовнішньоекономічної діяльності для будь-якої країни, включаючи Україну. Два ключових аспекти цього удосконалення, які потребують особливої уваги та заходів, це боротьба з фактами корупції та контрабанди.

Загальний висновок щодо митного оподаткування зовнішньоторговельної діяльності базується на наявних дослідженнях і показує різноманітність цілей і завдань такого регулювання. Митна політика держави може виконувати роль захисту вітчизняних виробників, стимулювання конкуренції, вирішення соціальних проблем, забезпечення державних доходів та виконання інших соціально-економічних функцій, в залежності від ситуації. Фінансово-економічний механізм регулювання зовнішньоекономічної діяльності несе велике навантаження, оскільки вирішення різноманітних завдань може бути протиріччям одне до одного.

Важливо розглядати митні платежі в контексті внутрішніх податків, забезпечуючи оптимізацію і структуру податків в цілому. У зв'язку з цим, для об'єктивного аналізу та оцінки ефективності механізму фінансово-економічного регулювання зовнішньої торгівлі та розробки заходів щодо його вдосконалення, необхідно враховувати широкий спектр соціально-політичних, економічних і фінансових факторів.

Основними напрямками подальшого вдосконалення елементів митного оподаткування зовнішньоекономічної діяльності є:

акцизний податок із ввезених товарів: продовжити практику поступового підвищення ставок акцизного податку до мінімально-встановлених європейськими стандартами; розширення переліку підакцизних товарів, залучення до оподаткування таким податком товарів, які за своєю сутністю є підакцизними;

податку на додану вартість від зовнішньоекономічної діяльності: запровадити диференціацію ставок з податку на додану вартість для окремих груп товарів; удосконалити механізм відшкодування ПДВ; продовжити дію надання розстрочення (рівними частинами) сплати ПДВ при ввезенні на митну територію України у митному режимі імпорту не тільки обладнання, а й комплектуючих до нього;

мита: уніфікувати ставки митного тарифу та з метою захисту національного ринку передивитися ставки імпортного мита у бік збільшення до граничної ставки мита відповідно до зобов'язань України перед СОТ та з урахуванням досвіду Грузії роздивитись можливість введення лише трьох видів ставок ввізного мита: 0%, 5% та 12%; забезпечити при митному оформленню товарів правильність кодування товар згідно з УКТЗЕД, насамперед, потрібно підвищити ефективність діяльності відділів номенклатури та удосконалити класифікацію товарів митних органів України; забезпечити правильність визначення митної вартості товарів, робіт та послуг; ліквідувати митні пільги для низки лікарських препаратів, що не мають доведеної лікарської ефективності чи споживаються платоспроможними громадянами; запровадити експортне мито на вивіз сировинної та низько технічної продукції, зокрема на вивіз природних ресурсів.

Важливо-необхідними заходами для ефективного адміністрування митних платежів, мають стати:

посилення рівня митної безпеки та митних інтересів;

припинення та подолання агресивних дій з боку російської федерації та стабілізація економічної та соціальної ситуації;

зменшення часу обробки митних декларацій шляхом удосконаленням технологічного забезпечення митних органів;

розробка та реалізація ефективної надійної системи фінансових гарантій для сплати заборгованостей декларантів;

розвиток партнерських зв'язків між митною службою та суб'єктами ЗЕД;

формування координації та взаємодії митних органів з іншими державними органами по захисту митних кордонів країни, проведення митних процедур, боротьбі з контрафактними явищами. контрабандними потоками, порушеннями митних правил, тінізацією економіки тощо;

підвищення ефективності митної логістики та інфраструктури, технічного оснащення;

розвиток діджиталізаційного супроводу управлінських дій держави з функціонування митної системи;

інноватизація процесів, процедур, технічних та технологічних умов щодо виконання ефективних завдань митними органами митно-тарифного регулювання та митного контролю.

Розв'язання окреслених питань дозволить підвищити ефективність та якість адміністрування митних платежів органами ДМСУ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Митний кодекс України від 13 березня 2012 року № 4495-17. Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/449.
2. Гуцул, І., Крисовата, К., & Титор, В. (2022). Актуальні тенденції митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі України. *Економіка та суспільство*, (44). С.44.
3. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 року станом на 12. 01.2023. №959-XII. Верховна Рада України. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/959-12.
4. Березовська О. В. Напрями вдосконалення механізму митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі України в рамках угоди про вільну торгівлю. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. 2018. Том 29 (68). № 4. С. 26–30.
5. Платонова, І. О. Теоретичні засади механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. *Інвестиції: практика та досвід* 13-14 (2020): с.125-129.
6. Яковець Т., Ковальчук, Ю. (2023). Зовнішньоекономічна діяльність в контексті митно-тарифного регулювання: аналіз стану й нововведень під час війни. *Наука і техніка сьогодні*, (1 (15)).
7. Голинський Ю. Митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності та його удосконалення / Ю. О. Голинський, А. В. Павелчак. «Молодий вчений». 2018. С. 749 – 752.
8. Сидор Г., Кушнір В. Методи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Сучасна фінансова політика України: проблеми та перспективи : матер. IX Всеукр. наук.-практ. конф., (м. Київ, 08 груд. 2021 р.). Київ, 2021. С. 182–184.
9. Гребельник О. Митна справа : підручник. 5-те вид. Київ : Центр учб. літ., 2021. 400 с.
10. Сайт Державної митної служби України. URL: https://customs.gov.ua/

11. У 2023 році Україна збільшила експорт меблів та цукру, а імпортувала передусім – паливо, ліки та БПЛА. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/u-2023-rotsi-ukraina-zbilshyla-eksport-mebliv-ta-tsukru-a-importuvala-peredusim- palyvoliky-ta-bpla
12. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: https://openbudget.gov.ua/
13. Легкоступ І., Саінчук Н., Соколюк М. Митні платежі як складова формування дохідної частини державного бюджету України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. № 52 (2023).
14. Кийда Л., Шевченко Н. Особливості реалізації державної митної політики в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2020. № 4. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/4_2020/68.pdf
15. Оніщик Ю. Митні платежі як системоутворювальні категорії митного законодавства України та Європейського Союзу. Нове українське право. 2022. Т. 2. No 6. URL: http://newukrainianlaw.in.ua /index.php/journal/article/view/397/351
16. Абрамова А., Савчук Т., Жаворонок А. Митні платежі як складова доходів державного бюджету. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2015. No 4(4). URL: http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/76740
17. Давидовська Г., Сидор Г. Поняття митних пільг та їх класифікація.
18. Інноваційна економіка. 2018. № 5-6 (75). URL: http://dspace.wunu.edu.ua/ bitstream/316497/37821/1/Давидовська%20Г.І.-Сидор%20Г.В..pd
19. Семенова М. Податкові та митні пільги воєнного часу для бізнесу. Liga zakon. URL: https://biz.ligazakon.net/analitycs/210884_podatkov-ta-mitn-plgi-vonnogo-chasu-dlya-bznesu
20. Річний звіт про виконання Закону України «Про Державний бюджет України». URL: https://mof.gov.ua/uk/current-year-budget-information (дата звернення: 01.04.2024).

21. Ачкасова, С., Москаленко, Н., Головєй, Ю. (2023). Аналіз митних платежів та зовнішньоторговельної структури України. Економіка та суспільство, (56). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-33
22. Звіт про результати роботи державної митної служби України за 2023 рік. URL: https://customs.gov.ua/plani-ta-zviti-roboti
23. Черкасова С.В, Бартко М. Податок на додану вартість як інструмент забезпечення фіскальної функції податків. Вісник ЛТЕУ. Економічні науки. №74. (2024). С. 7-15.
24. Закон України «Про Митний тариф України» від 19 жовтня 2022 року №2697-IX https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-14#Text
25. Європейський союз офіційно скасував мита на українські товари. URL: https://me.gov.ua/news/detail?lang=uk-ua&id=78358afe-9840-4764-aa7a-6fddb77d89df&title=vropeiskiisoiuzofitsiinoskasuvavmitanaukrainskitovari
26. Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну від 22 грудня 1998 року № 332-XIV станом на 01.12.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-14#Text
27. Закон України "Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту" від 22 грудня 1998 року № 330-XIV станом на 01.12.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-14#Text
28. Закон «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» від 22 грудня 1998 року № 331-XIV. станом на 01.12.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-14#Text
29. Україна тимчасово зупиняє дію спеціального мита на ПВХ-сировину для виробництва віконного профілю URL: https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-timchasovo-zupinyaye-diyu-specialnogo-mita-na-pvh-sirovinu-dlya-virobnictva-vikonnogo-profilyu
30. Обмежувальні заходи щодо імпорту товарів в Україну (антидемпінгові, компенсаційні та спеціальні заходи). URL: https://www.me.gov.ua/Documents/Detaillang=uk-UA&id=2d92511f-c6fa-468a-97f3-

bc353742db15&title=ZakhistInteresivNatsionalnikhTovarovirobnikivNaVnutrishnomuRinku

31. Практика митного регулювання в ЄС: навчальний посібник / Русак Д.М. – К., 2023. 300 с.
32. Куц В., Тищенко , В. (2024). Проблеми на шляху протидії митним правилам та напрями їх вирішення. *Universum*, (6), 13–18. URL: https://archive.liga. science/index.php/universum/article/view/815
33. Бороденко Т. Сучасний стан адміністрування митних платежів в Україні. *Grail of Science*. 24 (2023): 84-90. URL: https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/article/view/841
34. Закон України «Про внесення змін до розділу XX "Перехідні положення" Податкового кодексу України щодо ставок акцизного податку на період дії правового режиму воєнного, надзвичайного стану» від 21 вересня 2022 року № 2618-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2618-20#Text
35. Закон України "Про звернення громадян" від 02.10.1996 р. № 393\96-ВР \\ ВВР, 1996, № 47- Ст.256. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96
36. Сидорчук В., Москаленко Н. Проблемні аспекти митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. *Наука і молодь у XXI сторіччі.* Полтава: ПУЕТ, 2023. С. 298-304.
37. Податковий кодекс України, 2755-VI, редакція 22.06.2023, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

Додаток А

Додаток Б

Інтегральний показник рівня тіньової економіки в Україні (у % від обсягу офіційного ВВП) і темпи приросту/зниження рівня реального ВВП (у % до попереднього року)

Додаток В

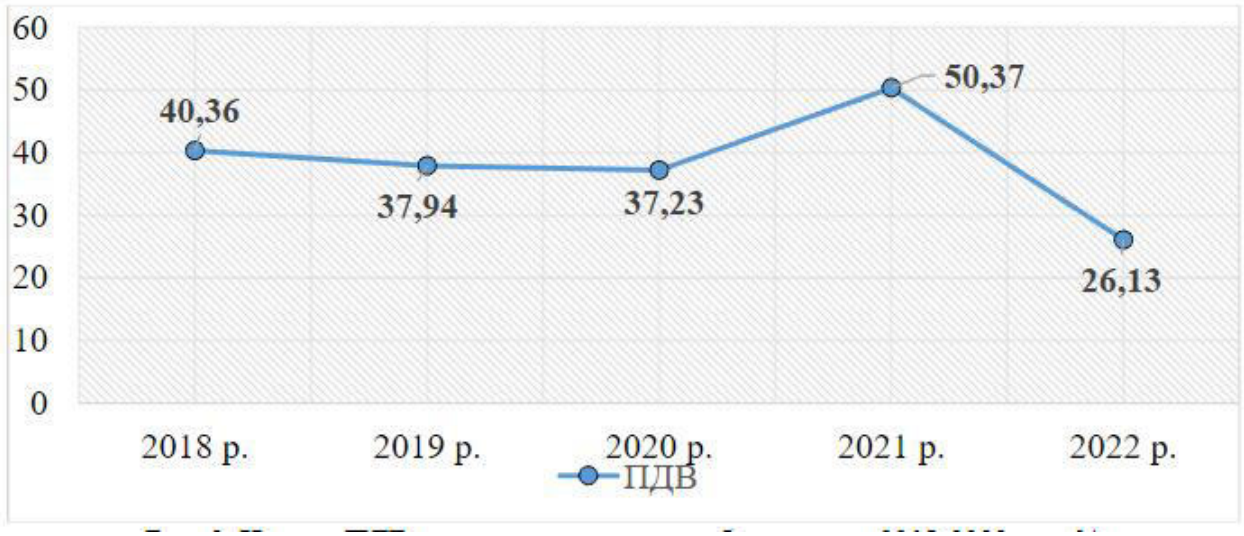

Рис. 1. Частка ПДВ у доходах державного бюджету за 2018-2022 рр., %

Додаток Д

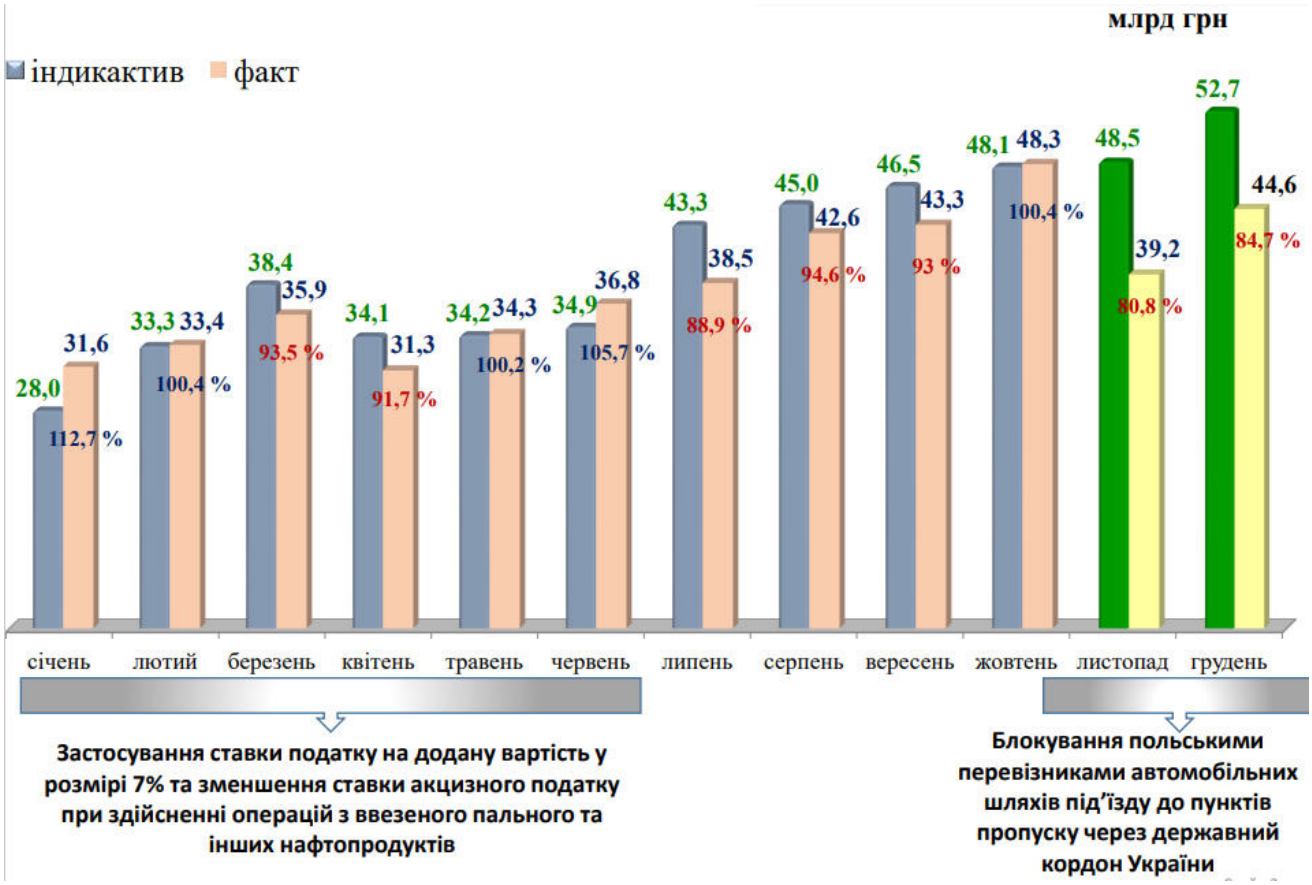

Рис.1. Виконання індикативних показників у справлянні ПДВ та акцизного податку із ввезених товарів у 2023 році

Додаток К

Закон України від 03.06.2008 № 309-VI
«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України»
(із змінами та доповненнями)

Код згідно з УКТЗЕД (на ГС 2007 року)	Код згідно з УКТЗЕД (на ГС 2012 року)	Код згідно з УКТЗЕД (на ГС 2017 року)	Код згідно з УКТЗЕД (на ГС 2022 року)	Назва товару	Ставка вивізного (експортного) мита
2711 21 00 00	2711 21 00 00	2711 21 00 00	2711 21 00 00	природний газ у газоподібному стані	**35 %, але не менш як 400 грн. за 1000 м куб.**
2711 29 00 00	2711 29 00 00	2711 29 00 00	2711 29 00 00	газ (крім природного) у газоподібному стані	**35 %, але не менш як 400 грн. за 1000 м куб.**
2711 11 00 00	2711 11 00 00	2711 11 00 00	2711 11 00 00	природний газ у скрапленому стані	**35 %, але не менш як 400 грн. за 1000 м куб.**

Крім експорту до держав - членів Енергетичного Співтовариства (Закон України від 05.06.2014, № 1318-VII "Про внесення зміни до пункту 9 розділу II "Прикінцеві положення" Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України")

Додаток М

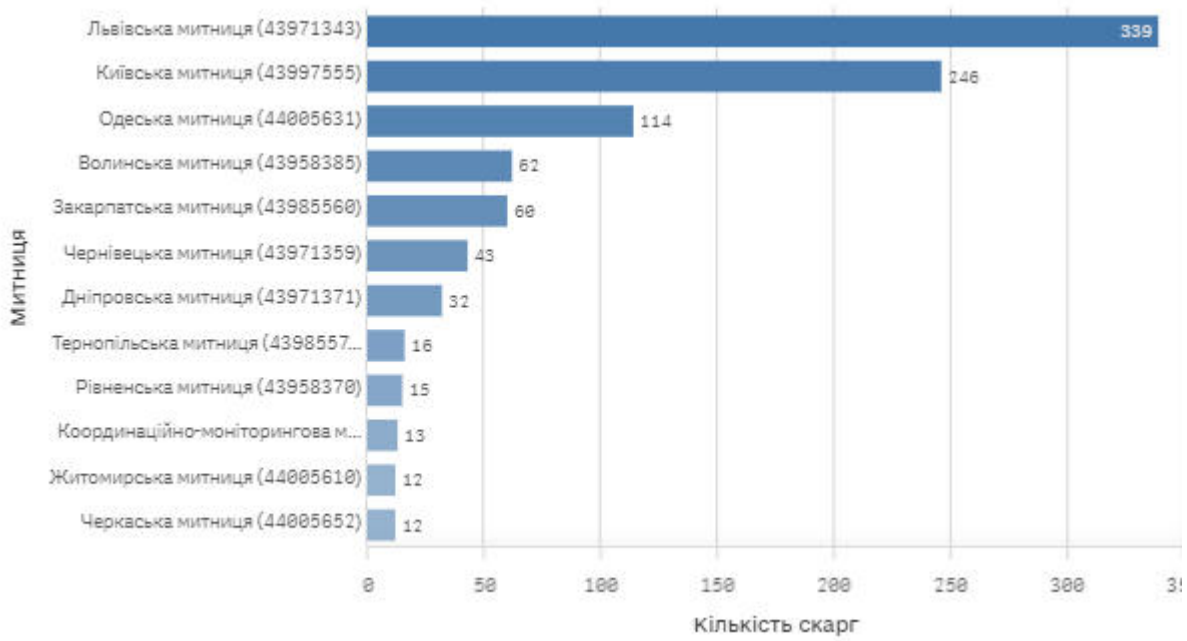

Рис. 1.Кількість скарг на роботу митниць у 2023 році, [10]